

אוניברסיטת בן גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה
המחלקה למגדר

שחקניות כדורסל בישראל – זהות וחתרנות

חיבור זה מהווה חלק מהדרישות לקבלת התואר "מוסמך למדעי הרוח והחברה" (M.A.)

שם: מיכל אנגל

שם המנחה: ד"ר קתרין רוטנברג

ד"ר עמליה זיו

תשע"ו

חשון
אוקטובר 2015

אוניברסיטת בן גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה
המחלקה למגדר

שחקניות כדורסל בישראל – זהות וחתרנות

חיבור זה מהווה חלק מהדרישות לקבלת התואר "מוסמך למדעי הרוח והחברה" (M.A.)

שם: מיכל אנגל

שם המנחה: ד"ר קתרין רוטנברג

ד"ר עמליה זיו

חתימת הסטודנט: _____ תאריך: _____

חתימת המנחה: _____ תאריך: _____

חתימת יו"ר הועדה המחלקתית: _____ תאריך: _____

תאריך: _____

תשע"ו

חשון
אוקטובר 2015

Female Basketball Players in Israel - Identity & Subversion

Abstract

In the year 2011, Ha'aretz Sport's Edition published an article titled: "Shai Doron, Athlete of the Year" (הארץ/ Ha'aretz, 2011). The reporter remarkably praised female basketball player Shai Doron, who won every title possible that year. The reporter went on to explain why he chose to refer to her as Athlete of the Year in the male form, rather than the female form of the word which is distinguished in the Hebrew language. He wrote: As Yona Wallach once declared herself the greatest poet of her generation, using the male form of the word "poet", Shai Doron is not only the best athlete among her female counterparts, but rather the best among all Israeli athletes. In just four words, the reporter, Eyal Gil, pointed out the conflict which is structured into the place of women in sports. This relation between sports and gender has been studied from many various perspectives, and I would like to deepen and focus this study on the experience of female teenage basketball players. In particular, I would like to focus on how their participation in this field of sports influences and forms the experience of their body and their femininity.

The following study illuminates one specific field of womens' sports in Israel, basketball. This field is highly popular in Israel and occupies thousands of teenage girls and women across the country. Being a female basketball player in a male identified field of sport is not easy, and more often than not attracts negative comments and stigmas by people surrounding them. During my study I

interviewed 15 female basketball players, aged 16-18, and discussed the intricate experience of being a basketball player as perceived in the eyes of a female teenager. As the conversations progressed, certain recurring themes helped shed light on the coping mechanisms used by women in a male-identified field of sport.

The basketball arena confronts female players with practices identified as male, which they do not experience outside the court. Learning how to use a strong, muscular body, acquiring leadership skills and dealing with high pressure, competitiveness, victory and defeat, endows the players with capabilities that are not considered feminine. On the one hand, these capabilities benefit the players and offer them a unique life experience, while on the other hand, they create a conflict in their feminine identity.

The basketball players are well aware that outside the basketball arena they must adapt themselves to the hegemonic female gender demeanor, yet they choose to do so in their own way; they create a path which links their identity in the basketball arena, where they feel most comfortable, with their identity outside basketball, where they feel they must mask their true selves. The players consider the basketball environment to be a place where they can express themselves and show greater self-confidence, force and capabilities. In addition, this environment provides a space in which deep friendships are formed between women, similar to the comradery formed between combat soldiers. In the study that follows, I will discuss the various ways in which the female

basketball players challenge accepted gender roles and the social conventions of sexuality, gender and femininity.

בשנת 2011 התפרסמה כתבה במוסף הספורט של הארץ הנושאת את הכותרת: "שי דורון, ספורטאי השנה" (הארץ, 2011). הכתב הפליא לשבח את שחקנית הכדורסל שי דורון אשר באותה שנה זכתה בכל תואר אפשרי. בנוסף, הסביר מדוע בחר לכנותה ספורטאי השנה ולא ספורטאית השנה: כפי שיונה וולך הצהירה כי היא המשורר הגדול בדורה, כך גם שי דורון היא לא רק הספורטאית הטובה ביותר בקרב נשים אלא הספורטאית הטובה ביותר בקרב כל הספורטאים הישראלים. בארבע מילים הצביע אייל גיל, הכתב, על הקונפליקט המובנה בעיסוק של נשים בספורט. הקשר בין ספורט ומגדר נחקר מזוויות שונות וברצוני להעמיק במחקר זה בחוויה של נערות המשחקות כדורסל וכיצד השתתפות זו משפיעה ומעצבת את חוויית הגוף והנשיות שלהן.

עבודה זו מאירה זרקור אל נדבך אחד בספורט הנשים בישראל, ענף הכדורסל, ענף הנחשב פופולרי ובו עוסקות אלפי נערות ונשים ברחבי הארץ. להיות שחקנית כדורסל בענף הנחשב גברי, אינו דבר של מה בכך, וגורר לא פעם תגובות וסטיגמות מצד הסביבה. במהלך המחקר, ראיינתי 15 שחקניות כדורסל, בין הגילאים 16-18, בו שוחחנו על החוויה המורכבת של להיות שחקנית כדורסל בעיניים של נערה מתבגרת. מתוך מגוון הנושאים עליהם דיברנו, עלו מספר תמות מרכזיות אשר שופכות אור על אופן ההתמודדות עם הקונפליקט של נשים בספורט.

זירת הכדורסל מפגישה את השחקניות עם פרקטיקות הנתפסות גבריות וכאלה שהן אינן מתנסות בהן מחוץ למגרש. השימוש בגוף חזק, שרירי, יכולות הנהגה והתמודדות עם מצבי לחץ, תחרות, ניצחון והפסד, מקנה להן יכולות שלרוב אינן נתפסות כנשיות. מחד, יכולות אלה משרתות אותן ונותנות להן חוויית חיים מגוונת ומאידיך, מעמידה אותן בפני קונפליקט לגבי הזהות הנשית שלהן.

השחקניות מודעות לכך שמחוץ לזירת הכדורסל עליהן לסגל ביטויי מגדר נשיים הגמוניים, אולם הן עושות זאת בדרך ייחודית להן. הן מוצאות נתיב שבו הן מגשרות על הזהות שלהן בכדורסל בה הן

מרגישות נוח יותר לבין הזהות מחוץ לכדורסל בה הן חשות כי הן צריכות לשים מסיכה. כמו כן, השחקניות רואות בזירת הכדורסל מקום בו הן יכולות לבוא לידי ביטוי ולהיות בעלות ביטחון עצמי גבוה, עוצמתיות ומסוגלות. בנוסף זירת הכדורסל מאפשרת להן מרחב בו הן יכולות לייצר חברויות עמוקות עם נשים אחרות, בדומה לאחווה הצבאית הנוצרת בין לוחמים. בעבודה זו, אדון בדרכים השונות שבהן השחקניות מאתגרות את תפקידי המגדר המקובלים והמוסכמות החברתיות בנוגע למיניות, מגדר ונשיות.

תודות

אבקש להודות למספר נשים ואנשים שסייעו רבות בכתיבת עבודה זו. ראשית אבקש להודות לד"ר קתרין רוטנברג ולד"ר עמליה זיו ולמחלקה למגדר שהנחו בסבלנות רבה והעניקו לי מהידע הרב שלהן. בשש השנים האחרונות למדתי מכן שפה חדשה אשר פתחה בפניי עולם חדש.

אבקש להודות לד"ר עדו נבו שהוא לא רק שותף לאהבה הגדולה לספורט, אלא גם חבר יקר. תודה על שלימד אותי לשאול את השאלות הנכונות.

אבקש להודות למרצות למגדר שהיו שותפות למסע הענק הזה, ד"ר רקפת לבקוביץ', ד"ר שרה שבוט-כהן, ד"ר מאיה מאור, ד"ר יעל משעלי. לחברותיי לספסל הלימודים ולתא הפמיניסטי שתמיד ידעו להאיר את עיניי, עתליה ישראלי-נבו, רותם אבגר, מעיין פדן, אילי אבידן, יעל שביט, יעל משה, יעל שגיב, מיכל ארן, מיכל רותם, שני דגן, נעמי מרק, שרה פרנקפורטר, רן צורף ואיתי מרום.

אני רוצה להודות למשפחתי היקרה שעברה את הטלטלה הקשה מכולן, וידעה להכיל ולתמוך, תודה על שידעתם להיות האוהדים הכי נאמנים שלי.

תודה מיוחדת לאישתי לעתיד, רותם גורפינקל שלא ויתרה עליי בשום שלב.

עבודה זו מוקדשת לדבי אנגל, אמא שלי, שלימדה אותי להאמין בעצמי.

תוכן

מבוא

3	
5	פרק ראשון: רקע תיאורטי
5	אייריס מריון יאנג
7	אדריאן ריצ'
9	ג'ודית באטלר
12	ספורט כשדה מחקר
14	ספורט מודרני ורמות ספורט שונות
15	ספורט של מגע לעומת ספורט ללא מגע
16	ספורט נשים- היסטוריה
19	כדורסל
20	ספורט נשים כשדה מחקרי מובחן
23	פרק שני: מתודולוגיה
23	א. שיטת איסוף הנתונים והצגת המרואיינות
24	ב. שיטת הניתוח
26	ג. סוגיות אתיות
27	פרק שלישי : ניתוח
28	בכדורסל ומחוץ לכדורסל - מאפיינים
30	נרטיב סיפורי, קו עלילתי וילדות טומבוי
34	נשיות, גבריות, גוף
36	נשיות וגבריות במטאפורת המראה
42	בין הכדורסל לחיים האמיתיים - גוף ומסוגלות עצמית
46	חברות, אחווה והרצף הלסבי
50	דיון
56	ביבליוגרפיה

מחקר זה עוסק באופן שבו השתתפות בכדורסל נשים משפיעה ומעצבת את חווית הגוף והנשיות של השחקניות. באמצעות ניתוח ראיונות אישיים עם שחקניות כדורסל אבקש לבדוק כיצד הן מבינות את החוויה הגופנית שלהן וכיצד הפרקטיקה ה"גברית" המגולמת בכדורסל נשים מעצבת את הזהות המגדרית שלהן.

ראשיתו של הספורט המודרני במאה ה-19 באנגליה בעידן שבו רק בנים למדו בבתי הספר הציבוריים היוקרתיים. המחנכים סברו כי יש לעודד את הצעירים לפעילות ספורטיבית על מנת לפתח אצלם אופי גברי ראוי המתבטא במוסריות, התנהגות ג'נטלמנית ספורטיבית, משחק הוגן, צניעות, ציות לחוקים, אך גם לעודד אותם להשתתף בפעילות אגרסיבית וכוחנית. כמו כן, ערכי התחרותיות המגולמים בספורט היו אמורים ללמד את הצעיר להתנהל בעולם הקפיטליסטי. עוד סברו המחנכים כי פעילות ספורטיבית תדכא את היצר מיני של הבנים וכך תמנע מהם לבטא מיניות לא רצויה. סוציולוגים של הספורט מסכימים כי ספורט וגבריות קשורים קשר הדוק, ובמידה רבה ספורט נתפס כפרקטיקה גברית. בנים צעירים בעולם המערבי מעודדים לעסוק בספורט ובמיוחד בספורט הנתפס כגברי כמו פוטבול, הוקי, כדורגל וכדורסל. מנגד, נשים רבות הודרו באופן אקטיבי מתחום הספורט ונאסר עליהן להשתתף בתחרויות. התפיסה המונחת בבסיס הרעיון לעודד בנים לספורט היא כי ספורט מהווה פרקטיקה גברית אשר מייצרת גברים בריאים, מוסריים, בעלי מוסר עבודה, תחרותיים והישגיים. הפופולאריות הגוברת של הספורט בקרב צעירים לאורך השנים קיבעה את התפיסה כי פעילות ספורטיבית היא פרקטיקה גברית. הערכים המרכזיים של הפעילות הספורטיבית מקבילים לתכונות הנתפסות כ"גבריות" בחברה המודרנית. כך, ספורט מזהה עם גברים ועם גבריות, ויתר על כן מבחין גבריות מנשיות (Markula & Pringle, 2006:92-94). מנגד, נשים הודרו מהשתתפות בספורט ונאלצו להילחם על מנת לקבל לגיטימציה לעסוק בספורט. פעילות ספורטיבית לגיטימית לנשים היא כזו שמבליטה ומחזקת את

התפקידים המגדריים שלהן. פעילויות ספורטיביות כגון אירובי, בלט, התעמלות קרקע וכדומה, מדגישות את גוף האישה העדין, ומטפחות גיבונים נשיים.

במחקר זה אבקש לבדוק כיצד השתתפות בספורט הנתפס כגברי כגון כדורסל משפיעה על חווית הגוף והנשיות של השחקניות. נשים וגברים מנהלים את גופם ונעים במרחב באופן שונה (Martin: 2010, 228-227) כפי שחוקרות וחוקרים רבים חשפו, ככלל, נשים וגברים יושבים, עומדים, זורקים, ומבצעים מחוות גופניות באופן שונה. גוף האישה תחום במרחב מצומצם ותנועתיה מוגבלות. לדוגמא, נשים צועדות צעדים קטנים יותר מגברים, יושבות ברגליים סגורות וידיים משולבות או מונחות קרוב לגוף, תופסות פחות מקום במרחב, לא משתמשות באגן ובכתפיים ובתנופת הגוף בעת זריקת כדור. הן משתמשות בגופן באופן הססני (ibid,229).

הוגות פמיניסטיות טוענות כי הבדלים אלו הם תוצאה של תהליכי חיברות עמוקים. לפי פוקו, מישטור הגוף הוא הרבה יותר מנירמול של האינדיבידואל. פוקו טוען כי הגוף הממושטר הוא אתר של יחסי כוח חברתיים (פוקו:1976). גוף ממוגדר, כמו גם גוף "מוגזע" וגוף "מעמדי", מתנהל בתוך הקשר חברתי מסוים, ביטוי לשיח שולט, אשר דרך הגוף מנהל משא ומתן על ידע, סטטוס וכוח (Martin:2010,229). במילים אחרות, הגוף הוא אתר בו ודרכו יחסי כוח מתבטאים, מבטא את יחסי הכוח בחברה וכן מנהל משא ומתן עם הכוחות הפועלים בתוך השיח על שליטה בידע והשגת סטטוס. הניתוח של פוקו מתאים ליישום על יחסי כוח מגדריים. הגוף הנשי המתנועע במרחב מוגבל, בתנועות גוף מוגבלות, משמש כאתר ליחסי כוחות מגדריים. מערכת המגדר מושתתת על מצג מגדרי מוצלח, שליטה בגוף ופרשנות שלו. גוף שמתנהג בהתאם למגדר שלו באופן מוצלח מסייע לשמירה על ההיררכיה המגדרית השלטת (ibid,229).

אנסה להבין האם הפרקטיקה הגופנית המגולמת בכדורסל מעניקה לשחקניות אפשרות להתנגד לדיכוי הפטריארכלי המופעל על גופן. ההנחה שהשתתפות בכדורסל טומנת

בחובה אפשרות של התנגדות מושתתת על התפיסה כי באמצעות השימוש בגוף באופנים המתנגדים לנורמות המגדר הנשיות השחקניות לומדות להכיר את גופן לעומק, מבינות מה הן מסוגלות לעשות באמצעות הגוף ואף מצליחות להעתיק את המסוגלות הזאת למרחבים שמחוץ לכדורסל. שנית, אבקש לבדוק האם באמצעות הכדורסל והפרקטיקה הגופנית המגולמת בו השחקניות מצליחות לשאת ולתת עם הנורמות המגדריות ולכונן את הזהות הנשית שלהן באופן מאתגר וחתרני.

בפרק הראשון אניח תשתית תיאורטית העוסקת בגוף הנשי כאתר ליחסי כוח מגדריים, תוך שימוש במספר הוגות והוגים. לאחר מכן אסקור בקצרה את המחקר על שדה הספורט, את ההיסטוריה של נשים בספורט, וכיצד הובנה הספורט כתחום גברי בלבד. הפרק השני יעסוק במתודולוגיה, שיטת איסוף הנתונים וניתוח הראיונות. לצורך מחקר זה ראיינתי 15 שחקניות כדורסל ממועדון מכבי רמת חן, בנות 16-18. בפרק זה גם אציג את המרואיינות בקצרה. בפרק השלישי אציג את הממצאים תוך ניתוח מעמיק של הראיונות המשלב התייחסויות לעבודתם של ההוגות וההוגים שהזכרתי בפרק התיאורטי. הפרק הרביעי והאחרון יציע דיון מקיף בפרק הניתוח, ובו אנסה לענות על שאלת המחקר.

פרק ראשון: רקע תיאורטי

פרק זה מניח את התשתית התיאורטית למחקר תוך התייחסות להוגות מתחום לימודי המגדר ומתחום הספורט. מחקר זה הינו מחקר אינטרדיסציפלינרי המשלב מספר תחומי ידע. ראשית, יסודות המחקר נטועים עמוק בתחום הרחב של לימודי מגדר. באופן ספציפי, מחקר זה מתמקד במשמעות הגוף הפיזי ובחויית הגוף בהקשר המגדרי. לכן, הרקע התיאורטי הנוגע למגדר יציג הוגות העוסקות בגוף הממוגדר, בקטגוריות וביטויי מגדר ובכינון זהות. אתייחס לשלוש הוגות מרכזיות: אייריס מריון יאנג (Iris Marion Young), אדריאן ריצ' (Adrienne Rich) וג'ודית באטלר (Judith Butler). שנית, שדה המחקר העיקרי הוא ספורט

והמקום של נערות במרחב זה. לכן, סקירת הספרות התיאורטית מתייחסת גם לתחום חקר הספורט בהקשרים הרלוונטיים למחקר זה. בחלק העוסק בספורט אספק רקע תיאורטי לגבי הגדרת הספורט המודרני בכלל וספורט נשים בפרט. אבקש לייצר הבחנות מושגיות חשובות באשר לאופי הפעילות הגופנית. בנוסף, אציג סקירה היסטורית העוסקת בהיווצרות ספורט נשים וכיצד הוא נתפס בחברה עד היום. לבסוף, אציג את משחק הכדורסל ומאפייניו.

אייריס מריון יאנג

אייריס מריון יאנג היא פילוסופית פמיניסטית מהזרם הפנומנולוגי. במרכז החקירה הפנומנולוגית עומדת החוויה (Experience). בהקשר למחקר זה אבקש לעמוד על מספר נקודות העולות מהגותה הענפה של יאנג: גוף ותנועה בעולם הפטריארכלי ומרכזיות הגוף בבניית הסובייקטיביות והחוויה הגופנית. נקודות אלו עולות במאמרה המכונה של יאנג, "Throwing Like a Girl- A Phenomenology of Feminine Body Comportment, Motility, "and Spatiality",

במאמר זה, יאנג מתחילה את הדיון בגוף הנשי בבחינה של ההבדלים הפנומנולוגיים בין ילדים וילדות בני חמש, טרם השפעת ההבדלים הפיזיולוגיים. יאנג מבקשת להסביר את מקור השוני בתנועה בין המינים ומתמקדת באופני הניעות של נשים בעולם הפטריארכלי. טענתה המרכזית של יאנג היא כי הגוף הפיזיולוגי הנשי מובנה חברתית להתנהג באופן "נשי" והגוף הוא אתר ליחסי כוח מגדריים.

כתוצאה מתהליכים היסטוריים וחברתיים גוף האישה מובנה חברתית על מנת להתאים לתפקיד המגדרי שלו. אישה לא משתמשת בכל המרחב, שכן למדה לצמצם את קיומה. התפיסה של גוף האישה כחדיר, כתמיד תחת איום, מבנה את ההתנהגות הנשית המאופיינת במיעוט תנועה ובשימוש מוגבל בתנועות גוף על מנת שלא לעורר תשומת לב בלתי רצויה. כאשר אישה זורקת כדור היא איננה משתמשת בכל המרחב סביבה, היא לא מושיטה את כל

הזרוע אחורנית, מסובבת את הכתף והמותניים. שימוש מוגבל בגוף ובמרחב אינו אופייני רק לזריקת כדור אלא גם להליכה, יציבה וישיבה של נשים (Ibid,145). נשים ייטו לשבת ברגליים שלובות ולא מפוסקות, עם הידיים קרובות לגוף בצורה מתוחה ולא נינוחה, בעוד שגברים יישבו עם רגליים מפוסקות, כתפיים נוטות קדימה, ידיים תופסות מקום במרחב ומביעות נוכחות. הליכתם של גברים בטוחה יותר, בעלת קצב עולה ויורד נחוש, כאשר הידיים מונעות קדימה ואחורה בחופשיות. למרות שכיום נשים בדרך כלל לובשות מכנסיים ולא חצאיות, הן עדיין הולכות כאילו הן לובשות חצאית אשר מגבילה את גודל הצעדים שלהן, ועם ידיים קרובות לגוף. כשהן ניגשות למשימה הדורשת כוח פיזי, נשים לא מאמינות כי יהיו מסוגלות בכלל לבצע את המשימה. לסיכום, לא רק שיש דרך "נשית" לזרוק כדור, אלא יש גם דרך אופיינית לרוץ, לקפוץ, לחבוט, להרים ולהניף כמו בחורה' (Ibid, 146).

יאנג מוסיפה שמרבית הילדות לא מקבלות הזדמנויות לפתח את גופן ולהשתמש במלוא יכולותיו, לא כל שכן לא מעודדות לעשות כך. בנים מקבלים עידוד מגיל צעיר להשתמש בגופם, לרוץ, לקפוץ ולטפס וכך להכירו טוב יותר. בניגוד לילדים, משחקים של ילדות בדרך כלל מתנהלים בישיבה ובמקומות סגורים. בשעות בית הספר ולאחר מכן, ילדות לא מעודדות לעסוק בפעילות ספורטיבית הדורשת פיתוח גוף ומיומנויות שליטה בגוף, הצבת מטרות והשגתן. ילדות לא מאותגרות במשחקים כמו תיקון מכונות, שיפוץ בתים, קריאה במפה ועוד. לבסוף, ילדות לא נדרשות לבצע משימות הדורשות מאמץ גופני וכוח, בעוד שבנים נדרשים לכך יותר ויותר (Ibid, 154). יתר על כן, מרגע שילדה מכירה בנשיותה, היא מצופה להתנהג בצורה נשית - ללכת כמו בת, לעמוד כמו בת, לשבת כמו בת, לבצע מחוות כמו בת. הילדה לומדת באופן אקטיבי להפעיל את גופה באופן נשי, אסור לה להתלכלך, לקרוע את הבגדים, לטפס על עצים, לקבל מכה ועוד. ככל שילדה תופסת את עצמה כיותר "נשית" היא לומדת לתפוס את גופה כשברירי וללא יכולות גופניות, לתפוס את עצמה כלא ניידת, חלשה, פגיעה. כך היא מפתחת אופני התנהגות גופנית "נשים" אשר מתעצמים עם השנים (Ibid).

לפי יאנג, האישה תופסת את גופה כשברירי וחסר יכולת במקומות בהם גבר מרגיש בטוח ומבצע את המשימה באמצעות הגוף בקלות. אישה אינה סומכת על גופה שיבצע את המטלה, ובנוסף היא פוחדת להיפגע. כך, אישה שמה דגש על מה שהגוף צריך לעשות ולא על המטרה שהיא רוצה להשיג באמצעותו. נשים חסרות ביטחון ביכולת שלהן לבצע משימה, וכן לא רוצות להראות חזקות מדי. מצב זה מוביל להרגשת ריחוק, זרות ותסכול מהגוף (Ibid, 143-145).

התרומה של יאנג למסגרת התיאורטית של עבודה זו מתבטאת בשני היבטים מרכזיים. ראשית, הרעיון כי הגוף הוא אתר פוליטי באמצעותו ועל גביו מכוננות הנשיות והגבריות. הגוף הנשי לומד להיות כזה באמצעות תהליכים חברתיים מורכבים. שנית, התפיסה כי הסובייקט נמצא לא רק ברוח אלא גם בגוף, ועל כן להכרת הגוף וליכולות התנועה שלו יש חשיבות מרכזית בעיצוב זהות. כפועל יוצא, יאנג מספקת מסגרת תיאורטית לניתוח של גוף ותנועה כמרכיב זהות מרכזי.

אדריאן ריצ'

"הטרוסקסואליות כפזיה והקיום הלסבי" פורסם בשנת 1980, והפך לטקסט מכונן בלימודים ההומו-לסביים. במאמר זה ריצ' מתכתבת עם ההגות הפמיניסטית, אשר לטענתה מעלימה את הקיום הלסבי ולא בוחנת באופן ביקורתי את ההטרוסקסואליות ובכך משתפת פעולה עם הפטריארכיה. ריצ' טובעת את המונח "הטרוסקסואליות כפזיה" המסמן את היותה של ההטרוסקסואליות מוסד חברתי ולא תכונה אינדיבידואלית או דחף טבעי. בהמשך לכך, ריצ' מבצעת רה-קונסטרוקציה למושג "לסבית", ויוצקת אליו תוכן מעצים ומאחד, המייצר חוויה נשית לא במושגים פטריארכאליים, ובכך מבצעת דה-סטיגמטיזציה למושג (ריצ', 1980).

ריצ', מערערת על טבעיות ההטרוסקסואליות כמוסד וכנטייה מינית. היא תוהה, אם אכן ההטרוסקסואליות היא כה טבעית לאדם, מדוע נדרשים מנגנונים רבים כל כך של שכר ועונש על מנת לגרום לנשים לממש את "נטייתן הטבעית" למערכת יחסים עם גבר. המנגנונים שריצ' מונה מגוונים מאוד, וכוללים מנגנוני שליטה אלימים כגון מילת נשים, נישואים בכפייה, חשיפה לאלימות גברית, וכן מנגנוני שליטה בתודעה כגון מחיקה של הקיום הלסבי, האדרת מוסד הנישואים וקשירה הכרחית בין אושר וסיפוק לנוכחות של גבר בחייהן (ריצ', 1980). כמו כן, קיים סל של חיזוקים: האידיאולוגיה הרומנטית, יחסים הטרוסקסואליים כאינדיקציה לבריאות נפשית, התגמולים הניתנים לנשים אשר בוחרות במערכת יחסים עם גבר, כגון סטטוס חברתי, וביטחון פיזי וכלכלי (ריצ', 1980).

"אחד מאמצעי הכפייה הרבים הוא, כמובן, העלמת הברירה הלסבית - יבשת שקועה הצפה ועולה מדי פעם בחלקה, רק על מנת לחזור ולשקוע... ההנחה ש"מרבית הנשים הן הטרוסקסואליות מטבען" מהווה אבן נגף תיאורטית ופוליטית עבור נשים רבות. היא נותרת בגדר הנחה שניתן להחזיק בה, בחלקה משום שהקיום הלסבי נמחק מספרי ההיסטוריה או קוטלג כמחלה; בחלקה משום שהוא הוצג כחריג במקום כמהותי; בחלקה משום שמי שרואה את עצמה כהטרוסקסואלית "מטבעה" ומרצונה החופשי, נדרש צעד עצום כדי להודות שעבור נשים הטרוסקסואליות עשויה שלא להיות כלל "העדפה" אלא משהו שהיה צריך לכפות, לנהל, לארגן, לעשות לו תעמולה ולקיים בכוח" (ריצ', 1980, 86-87).

במילים אחרות, לטענת ריצ', מוסד ההטרוסקסואליות הוא כלי נוסף להפריד בין נשים, ולתלות את בריאותן הפיזית והנפשית, בגברים. כך הפטריארכיה משמרת את כוחה ואת נגישותן וזמינותן של נשים עבור גברים החפצים בכך. מחיקת הקיום הלסבי היא למעשה צעד של ניטרול העוצמה הנשית הנובעת מאחדות והזדהות בין נשים (ריצ', 1980).

ריצ' מסמנת את האופציה הלסבית, או כפי שהיא קוראת לה – הקיום הלסבי והרצף הלסבי, כאמצעי לאיחוד נשים ולשחרורן מהדיכוי הפטריארכלי. לטענתה, הקיום הלסבי מהווה איום על ההטרוסקסואליות הכפויה ועל כן נעשים מאמצים להעלימו, בין היתר באמצעות

הסטיגמה. במושג הרצף הלסבי ריצ' למעשה מאחדת את היחסים הרומנטיים, הארוטיים והחבריים בין נשים לכדי רצף אחד הקושר בין כלל החוויות הבין-נשיות תחת הגדרה אחת (ריצ', 1980). בכך, ריצ' מבצעת אקט פוליטי משמעותי, אשר עונה על שני אתגרים מרכזיים: האחד, ניטרול הסטיגמה הלסבית, שמשקפת את הרדוקציה של לסביות למין, ובהקשר של שחקניות הכדורסל – רדוקציה של חווית חיים מורכבת ומעצימה ברובה לכדי סטיגמה הנשענת על תפיסת האינברסיה: שרירים, "גבריות" ועיסוק "גברי" משמעם לסבית. האתגר השני הוא ביטול הדיכטומיה בין נשים הטרוסקסואליות לנשים לסביות. ברגע שהארוטי והאינטימי מובנים כמצויים על פני רצף, כל קירבה בין נשים הופכת לביטוי של לסביות ברמות מסוימות, מתערערת התפיסה הדיכטומית והרדוקטיבית וניתן לדבר על חווית חיים מורכבת, מלאה ומשמעותית. ריצ' מגדירה מחדש את המיניות והארוטיקה הנשית לא דרך מושגים פטריארכליים, ומייצרת אופציה לנשיות אלטרנטיבית וכן למיניות אלטרנטיבית שלא ממוקדת במין גניטלי (ריצ', 1980, 87-88).

ריצ' מבצעת מהלך של דה קונסטרוקציה למושג 'לסבית', כאשר מהלך זה ישמש, כפי שנראה, כלי מרכזי לניתוח חווית החיים של השחקניות כפי שהן מבינות אותה.

ג'ודית באטלר

באטלר מערערת על תפיסת הסובייקט המודרני, המייחסת לסובייקט הפוליטי אוטונומיות מוחלטת, בלתי תלויה בפוליטיקה, נורמות, ערכים והקשרים חברתיים ותרבותיים. באטלר מבקרת את התפיסה המהותנית הקושרת בין המין למגדר ולמיניות, תפיסה הטוענת כי המין קובע את המגדר ולכן את המיניות. באטלר מבינה מגדר כמנגנון שמייצר את הבדיה שהמין

הביולוגי הוא מהות קדם-שיחנית. לטענתה, אם המגדר אינו מבטא את המין הביולוגי אין סיבה שהביטוי המגדרי יוגבל לקטגוריות "גבר" ו"אישה" בלבד (זיו וגרוס, 2003, 15).

באטלר טוענת כי על מנת להיות מובנת כאישה ברשת המובנות החברתית עליי לבצע נשיות ולהטביע זאת בגופי. הביצועיות המגדרית היא החזרה המתמדת על פרקטיקות אשר מסמנות אותי כאישה. המגדר הוא פרוייקט, שעליי לבצע, ליישם, על מנת להכריח את הגוף לעמוד במשוואה שמכתיבה מין מגדר ומיניות. המשמעות של הפרט מוענקת לו כאשר הוא מצליח לתחזק ולשמר בפעולות ביצועיות שונות את המגדר בגופו (Butler, 1990). האקטים והמחוות שמכוננים את המגדר אינם ספונטניים ושרירותיים אלא נתונים למישטור חמור ביותר שמגביל ומארגן אותם. באטלר מכנה את העיקרון שמנחה את המישטור "הפיקציה של קוהרנטיות הטרנסקסואלית" - הכלל שקובע כי המגדר צריך לנבוע מהמין הביולוגי ולשקף אותו, ושהמיניות צריכה לנבוע מהמגדר ולהתאים לו (זיו וגרוס, 2003).

לפי באטלר, באמצעות הביצועיות המגדרית ניתן לחולל שינוי מסוים. כיוון שהביצועיות המגדרית מושתתת על חזרה מתמדת על אקטים של סימון מגדרי, יש לנו גם האפשרות לתת משמעות אחרת לסימנים ובכך לצטט אותם קצת אחרת (Butler, 1990). הגוף הוא הכלי דרכו אנחנו מצטטים את הנורמות, ודרכו אנחנו יכולים גם לשכתב נורמות, וכך אם נאמץ ביצועיות מגדרית של המין האחר, נהפוך את הקטגוריות הללו פחות נוקשות, ופחות מהותניות (Butler, 1990). במילים אחרות, הביצועיות המגדרית מקנה אפשרות להפוך את הקטגוריות מין, מגדר ומיניות לנזילות, משתנות ודינאמיות יותר. הביצועיות המגדרית מאפשרת משא ומתן עם הנורמות וציטוט מחדש של נורמות באופן קצת שונה. לפי באטלר, ההכרה בביצועיות של המגדר במסגרת השיח התרבותי היא בעלת פוטנציאל לחתרנות ונזילות מגדרית.

תרומתה של באטלר למחקר זה טמונה בשני מושגים עיקריים. האחד הוא מושג הביצועיות המגדרית, המבין את ההתנהגויות המגדריות כביצועיות וציטוטיות וכך כניתנות לשינוי. לפי באטלר, הקטגוריות המגדריות תלויות בביצוע חוזר ונשנה של נורמות מגדריות, ולכן כאשר

השחקניות מדגימות ביצועיות מגדרית שונה בכל מרחב הן מצטטות באופן קצת אחר את קטגוריות המגדר. המושג השני הוא "רשת המובנות החברתית", שמתייחס למערך הסמלים והנורמות החברתיים. מערך זה הוא למעשה המבנה בתוכו אנחנו פועלות ובאמצעות שימוש בסמלים שלו אנחנו מובנות חברתית כסובייקט. במילים אחרות, המובנות החברתית מתייחסת לכך שעל מנת להיות מובנת כסובייקט במבנה החברתי הקיים עליי להשתמש במושגים שהוא מציע. הסובייקט לעולם לא פועל מחוץ למבנה, ולכן השינוי החברתי על פי באטלר הוא ציטוט מחדש של הנורמות ולא המצאה של נורמות ומושגים חדשים לגמרי (Butler, 1990).

שני המושגים מהווים את המסד לתפיסה מרכזית שתלווה עבודת מחקר זאת. התפיסה כי השחקניות הן חלק מהמבנה החברתי הקיים, התחנכו על ברכיו ומבטאות את ערכיו המרכזיים. אולם, כפי שבאטלר טוענת, גם אם הסובייקט לא מסוגל לשבור את המבנה החברתי הקיים או לשנות אותו באופן רדיקלי, יש באפשרותו להשתמש בסמלים ובנורמות של אותו מבנה ולבצע אותם מעט אחרת. השחקניות לא שוברות את המבנה הקיים, אך הן מאתגרות, מצטטות מחדש באופן מעט אחר את הנורמות שהוא מציע, ובכך מציגות מופע ייחודי - 'כדורסלנית'.

סיכום

השימוש בהוגות מאסכולות שונות הוא בחירה מודעת שנובעת מהרצון לבחון את נושא המחקר שלי מזוויות תיאורטיות שונות. בדרך זו אני מקווה להציג תמונה פרשנית מעמיקה ורב מימדית של חווית החיים של השחקניות בהן עוסק מחקר זה. ביתר פירוט, כל אחת

מההוגות מעניקה לי כלי תיאורטי חשוב למחקר. ראשית, השימוש בהגותה של אייריס מריון יאנג מעמיד את החוויה הגופנית במרכז ומסייע לי להסביר את המרכזיות של הגוף בחוויית החיים של הכדורסלניות, כפי שעולה מדבריהן. הגותה של באטלר מסייעת לי להסביר את המשא ומתן עם הנורמות המגדריות. המושגים המרכזיים בהגותה של אדריאן ריצ', הרצף הלסבי והקיום הלסבי מאפשרים פרשנות מאתגרת לחוויה שעולה מדבריהן של השחקניות.

בחברות מערביות בנות זמננו, תחום המחקר העוסק בספורט הוא רחב ומסועף. קיימים שלושה זרמים עיקריים בחקר הספורט, האחד רואה ספורט כמציאות חברתית בפני עצמה ללא התייחסות להקשר הרחב בו הספורט מתקיים. הזרם השני רואה בספורט אמצעי לפתרון בעיות חברתיות כמו אלימות או מוביליות חברתית. זרם שלישי מקבל את עקרונות שני הזרמים הראשונים, ומוסיף לכך ניתוח פוליטי, תרבותי, חינוכי וכלכלי על מנת לאפשר ניתוח מעמיק ורחב ככל האפשר אשר מצליח להבין ספורט על מגוון רבדיו (גלילי, לידור, בן פורת, 2009, 14). מחקר זה משתייך לזרם השלישי, המתבסס על הנחת היסוד כי ספורט הוא חלק מרכזי בתרבות, ודרכו ניתן להבחין ולהסיק מסקנות על תופעות חברתיות שונות. הנחת היסוד הגלומה במחקר זה היא כי הספורט משקף תופעות חברתיות רבות, כגון מעמדות חברתיים, ערכים מרכזיים בחברה ועוד. האנתרופולוג קליפורד גירץ (clifford geertz) סימן את התרבות כמושא המחקר העיקרי שלו. תרבות לדידו היא מסגרת של משמעויות המועברת לאורך ההיסטוריה, מקבלת ביטוי פומבי וכוללת סמלים, מנהגים וריטואליים ואינטראקציות בין הפרטים לבין הסביבה (נבו, 2005 עמוד 5). במסגרת התפיסה כי ספורט הוא תופעה תרבותית ניתן למצוא רבדים שונים של ניתוח. כעת אפרט את ארבעת רבדי הניתוח המקובלים.

הרובד המטפורי

רובד זה עוסק באופן בו מושפע השיח הספורטיבי ממושגים המחלחלים אליו מן הפוליטיקה ולהפך. קיים שימוש נרחב במונחים המקובלים ממגרשי הספורט אשר מקבלים ביטוי בספירות אחרות. לדוגמא, "ההסכם נחתם בדקה התשעים ואחת", "ההכרעה תיפול בסיבוב השני". בכיוון ההפוך, מושגים מהפוליטיקה מחלחלים למגרשי הספורט, לדוגמא, הקריאה המקובלת במגרשי הכדורגל "מלחמה" (נבו, 2005).

הרובד הבירוקרטי

אחד המאפיינים של הספורט המודרני לפי אלן גוטמן הוא שמדובר בארגון בעל מנגנונים בירוקרטיים רבים ובעלי עוצמה פוליטית רבה. המנגנונים הבירוקרטיים אשר מסדירים את הפעילות הספורטיבית מצויים הן במוסדות של המדינה המודרנית והן באיגודים עצמאיים נפרדים מהמדינה כגון FIFA, הועד האולימפי ועוד. ארגונים אלו בעלי השפעה פוליטית רחבה ומחזיקים בהון רב, על כן המדיניות של ארגונים אלו מבטאת יחסי כוח פוליטיים ייחודיים (נבו, 2005). לדוגמא, ההחלטה להגדיל את מספר השחקניות הישראליות בליגת העל לנשים או ההחלטה להשאיר את מספר הזרות על ארבע הינה החלטה פוליטית-כלכלית, תוצר של מדיניות שמקורה בעובדה כי אין תשלום מס על שחקניות זרות, בניגוד לשחקניות ישראליות שעולות לבעלי האגודות יותר כסף. דוגמא נוספת: יחסי הכוח המגדריים בהנהלות הקבוצות, באיגודים השונים ובמשרדי הספורט משקפים נאמנה את יחסי הכוח החברתיים וממחישים מושגים כגון תקרת הזכוכית.

הרובד האינסטרומנטלי

רובד זה מתייחס לאופן שבו נעשה שימוש בספורט על מנת לקדם אינטרסים אישיים או מדיניים. לדוגמא, ערב הבחירות ניתן לראות פוליטיקאים רבים הנוהרים לעבר מגרשי הכדורגל על מנת להגדיל את הנראות שלהם ולהביע הזדהות פוליטית ואידיאולוגית (נבו, 2005). דוגמא נוספת לשימוש בספורט לקידום אינטרסים היא המשחקים האולימפיים בברלין אשר שימשו את היטלר לקדם תעמולה נאצית מחד גיסא ולקבל לגיטימציה למשטרו מצד העולם מאידך גיסא.

הרובד הרפלקטיבי

הרובד המשמעותי ביותר למחקר זה הוא הרובד הרפלקטיבי. רובד זה עוסק באופן בו הספורט משקף סיטואציה חברתית-פוליטית. במילים אחרות, כיצד הספורט מהווה צוהר

לבחינה של יחסי כוח בחברה ותופעות חברתיות שונות. כשם שהספרות, הקולנוע, תקשורת ההמונים, האומנות ועוד הם תוצרים תרבותיים של החברה, כך גם הספורט המודרני מכיל ערכים חברתיים בסיסיים, ויש בו כדי ללמד על החברה (נבו, 2005, 36-37). היבט זה מתבטא היטב בספרו של קליפורד גירץ "פרשנות של תרבויות": "לא פחות משפניה של אמריקה מתגלים בפארק הכדורת, במגרש הגולף, במסלול המרוצים, או סביב שולחן הפוקר, פניה של באלי מתגלים בזירת התרנגולים" (גירץ, 1990: 270).

מחקר זה מציע ניתוח רפלקטיבי של ספורט תוך שימת דגש על האופן בו ספורט נשים נתפס בחברה הישראלית, וכיצד הספורט מהווה זירת התנגדות לערכים מגדריים מרכזיים בחברה.

ספורט מודרני ורמות ספורט שונות

אלן גוטמן, תאורטיקן אמריקאי העוסק בספורט, מגדיר בספרו From Ritual To Record, כי הספורט המודרני הוא תחרות גופנית משוחקת. המהלך אותו מבצע גוטמן מתחיל באבחנה בין **שעשוע למשחק** (Play, game, play), **שעשוע**, הוא אותו משחק ספונטני ועצמאי כמו זה של ילדה שעושה פרצופים מול המראה או הילדה שבוטטת בפחית כל הדרך הביתה. השעשוע הספונטני אינו דורש התארגנות ויכול להיעשות לבד. הסוג השני של שעשוע הוא **השעשוע המאורגן**, Game, הדורש כללים מארגנים מחייבים לקיומו, ובדרך כלל דורש שני משתתפים לפחות. המשחק המאורגן מחולק אף הוא לשני סוגים: משחק מאורגן לא תחרותי, כגון קפיצה בחבל או מטקות ומשחק מאורגן תחרותי. מרכיב התחרות משמעותי ומרכזי בספורט המודרני, כל פעילות ספורטיבית מקצוענית היא תחרותית. התחרות יכולה להיות מול אנשים אחרים, מול הטבע, או מול השעון – לדוגמא, טיפוס על הר, ריצה נגד השעון, ומשחק מול קבוצה יריבה. (Guttman, 1978, 8-9).

גוטמן עוסק גם בחלוקה נוספת: האם תחרות היא גופנית או שיכלית. תחרות גופנית, כפי שמשמע, כוללת פעילות גופנית במרכז. התחרות השיכלית מציבה במרכז את היכולת

השיכלית של המתחרה, כגון שחמט (Guttman, 1978, 8). חשוב לציין כי קיימות ביקורות על חלוקה זו, שכן, למשל, משחק שחמט המשוחק על מהירות ויכול להמשך שעות רבות כרוך במאמץ גופני רב.

כעת, לאחר שהגדרנו כי ספורט מודרני הוא "תחרות גופנית משוחקת", יש לערוך הבחנה בין רמות הביצוע השונות של הספורט. רמות הביצוע השונות נבדלות בהיבטים רבים, בהם רמת מעורבות המדינה, היקף הסיקור התקשורתי, בירוקרטיה, משתתפים, פופולאריות וכמות צופים. החלוקה המקובלת מתייחסת לארבע רמות פעילות בספורט: **רמת היסוד** (Foundation) כוללת את החינוך הגופני בבתי הספר, במועדוני נוער ובמועדוני ספורט לצעירים. **רמת ההשתתפות** (Participation) מקיפה את כלל האנשים העושים פעילות גופנית באופן וולונטארי – חובבני, כגון הליכה, ריצה, מחול, אירובי ושאר פעילויות שמטרתן לשמור על אורח חיים בריא. **רמת הביצוע** (Performance) מונה קבוצה קטנה יותר של אנשים המתחרים בפעילות ספורט מאורגנת מטעם איגודי ספורט ומועדוני ספורט וכן מטעם המגזר הפרטי. **רמת המצוינות** (Excellence) היא הרמה הגבוהה ביותר ולכן מונה קבוצה קטנה מאוד של אנשים המתחרים ברמות הגבוהות של הפעילות הספורטיבית-תחרותית ומייצגים את המדינה בתחרויות בין-לאומיות (גלילי, לידור, בן-פורת, 2009: 283).

השחקניות המרואיינות במחקר זה משתייכות ברובן לרמת הביצוע ממספר סיבות עיקריות. ראשית, הן חלק ממועדון הכדורסל המשתתף בכל המסגרות התחרותיות האפשריות במדינה. שנית, הן משחקות כדורסל על מנת להתחרות ולנצח ולא מטעמים של אורח חיים בריא. ההשתתפות במסגרת הכדורסל היא על בסיס יכולת ולא כל אחת יכולה להיות חברה בקבוצה, בנוסף המסגרת הינה מחייבת ביותר ויוצאת מגדר התחביב. במילים אחרות, הן נמצאות במסגרת בעלת קודי התנהגות מקצועניים של ממש, הכוללים חמישה אימוני כדורסל בשבוע, אימוני כוח פעמיים בשבוע וכן אימונים אישיים. שלישית, חלקן אף משתייכות לנבחרות ישראל בגילן ונוסעות לתחרויות בינלאומיות.

ספורט של מגע לעומת ספורט ללא מגע

הבחנה נוספת שראוי לחדד נוגעת להבדלים בין ענפי ספורט של מגע לעומת ענפי ספורט ללא מגע (Contact and non contact). ענפי ספורט של מגע הינם כאלה המערבים מגע גופני כחלק מהמשחק, לדוגמה כדורסל, כדורגל, כדור-יד. ענפי ספורט ללא מגע הם כאלה אשר אינם כוללים מגע גופני עם היריב כגון כדורעף, טניס. השתתפות נשים בספורט מאופיינת בדרך כלל על ידי התפקידים המגדריים המסורתיים. ענפי ספורט שתואמים את תפקידי המגדר הנשיים וההופעה הנשית יהיו בעלי לגיטימציה חברתית גבוהה יותר מאשר כאלה המאתגרים את תפקידי המגדר המסורתיים. לדוגמה, פילאטיס, זומבה, טניס וכדורעף הם ענפי ספורט בעלי לגיטימציה חברתית לנשים כיוון שהם מחזקים את תפקידי המגדר וגבולותיו. הם מבליטים את הגוף הנשי כאובייקט מיני, מסייעים לעיצוב הגוף, מלווים בחצאיות קצרות או בגדי גוף הדוקים וכך מתאימים לאופן בו החברה תופסת "נשים" ו"נשיות". לכן, ענפי ספורט של מגע יהיו בדרך כלל בעלי לגיטימציה חברתית מועטה לנשים כיוון שהם מאתגרים את האופן בו החברה תופסת התנהגות נשית. ספורט המשלב בתוכו אגרסיביות רבה ושימוש רב בכוח פיזי, כגון כדורסל, מאתגר את האופן בו החברה תופסת התנהגות נשית. אופי המשחק, המשלב פיזיות, אגרסיביות ותחרותיות רבה מנוגד באופן מהותי לתפקידי המגדר המסורתיים של נשים, ועל כן לפרקטיקה הגופנית שמגולמת בכדורסל נשים השפעה כה גדולה ומשמעותית על עיצוב חווית הגוף והנשיות של השחקניות.

ספורט נשים- היסטוריה

בשנת 1896 חודשו המשחקים האולימפיים, המסמלים את לידתו של הספורט המודרני ואת הרגע בו הספורט הפך גלובלי. מחדש המשחקים האולימפיים, הצרפתי פייר דה קוברטן, התנגד לשיתוף נשים וטען כי "הנשים תמחאנה כפיים". אכן, במשחקים באתונה 1896 נשים לא נכללו כמשתתפות, אולם נכחו כמפגינות נגד עקרון אי שיתוף הנשים. מחאה זאת הניבה

פירות, וכבר במשחקים האולימפיים השניים בפריז 1900 השתתפו נשים במספר תחרויות, כגון גולף, טניס ושיט. במרוצת השנים נכנסו נשים לענפי ספורט נוספים לפי התאמתן הפיזית והרוחנית, כפי שקבעו מארגני התחרות הגברים. במשחקים האולימפיים בבייג'ין 2008 השתתפו נשים לראשונה בהיאבקות, ובלונדון 2012 חדרו הנשים לכל הענפים האולימפיים, כאשר נשים נכנסו גם לענף האיגרוף האולימפי (שם, 203).

בתחילת המאה העשרים הפופולאריות של הספורט בחברה האמריקאית גברה, הן מבחינת השתתפות פעילה בספורט והן מבחינת השתתפות כקהל. ענפי הספורט השונים התפתחו במהירות רבה, ואנשים רבים מילאו את מגרשי הפוטבול והבייסבול ומסלולי המרוצים. בדומה לתחומים רבים באותן שנים, תחום הספורט התפתח כזירה בעלת דומיננטיות גברית, בה גברים מייצרים ומשעתקים דפוסי גבריות הגמונית באמצעות פעילות גופנית. אך, במקביל, המרחב הציבורי התחיל להיפתח בפני נשים, נשים נכנסו במספרים גדלים והולכים לשוק העבודה, ויותר ויותר נשים זכו להשכלה גבוהה (Chan, 1994, p. 8). בהתאם למתרחש בפוליטיקה ובספירה הציבורית בתחילת המאה העשרים ובמקביל למאבק הסופרג'יסטי, נשים ביקשו לקחת חלק גם בספורט, אליו נכנסה דמותה של האישה האתלטית. זו הפכה סמל המייצג את האפשרויות החדשות והבלתי מוגבלות הגלומות בשינוי הסדר החברתי, בפירוק המוסכמות ותפקידי המגדר המסורתיים (Chan, 1994, p. 8). העיסוק של נשים בפעילות הנחשבת גברית עורר עוינות וחרדה רבה והוליד חששות שפעילות זו תפגע בפוריות הנשים ותוביל להתנהגות מינית פרועה ולטשטוש ההבדלים הטבעיים-כביכול בין המינים (Chan, 1994, pp.9-11). עוד נטען כי נשים הן חלשות ונטות להתעלף ואין להן די אנרגיה על מנת לבצע פעילות ספורטיבית, כי הדבר יגרום להן לניוון של אברי הרבייה שלהן, וכי עיסוק בספורט יגרום להתפתחות סממנים פיזיולוגיים גבריים (גלילי, לידור, בן פורת, 2009: עמ' 188-189). סוזן בירל ומרי מקדונלד (Birrell&Macdonald), חוקרות ספורט ומגדר, מסבירות כי במהלך ההיסטוריה הצליחו קבוצות האינטרסים בעלות הכוח לשכנע את

הציבור האמריקאי כי ספורט בונה אופי גברי, מפתח כושר גופני, ומכין את הגבר הצעיר למלחמה (גלילי, לידור, בן פורת, 2009: עמ' 200-201).

כבר במחצית השנייה של המאה ה-19 השתתפו נשים מן המעמדות הגבוהים בפעילויות ספורט שונות, אולם רק בחיק הטבע, במסגרת פעילות פנאי ובמשחקים שאינם תחרותיים-ציבוריים. כך נראו נשים משחקות כדורסל אך ורק במכללות לנשים, נשים רכבו על אופניים, שיחקו קרוקט, עסקו ברכיבה על סוסים ועוד. לפעילויות הללו שני מאפיינים מרכזיים: ראשית, הן כללו רק נשים ממעמדות גבוהים. שנית, הפעילויות נעשו בהיתר גברים ובספירה הפרטית. במילים אחרות, ההגמוניה הגברית לא אותגרה, והפעילות הספורטיבית התקיימה תחת פיקוח גברי (שם, 202).

בשנת 1876 נערך לראשונה קרב איגרוף בין שתי נשים בתיאטרון בניו-יורק בפני קהל. נל סנדרס ורוז הרלאנד התאגרו ביניהן כאשר המנצחת זכתה בצלחת כסף מהודרת. התחרות הזאת חרגה מכל קוד התנהגות ויקטוריאני לנשים וסימלה את כניסתן של שתי הנשים האמיצות למרחב של גברים, לעיני קהל רב ותוך שימוש פיזי בגופן. גורמים שמרניים ראו בכך התנהגות זנותית, ואילו הגורמים הרפורמיסטיים יותר ראו בכך קריאת תיגר על החברה ובפרט על יחסה המפלה לנשים. למעשה, תחרות זו נועדה לגרוף הון על חשבון המשתתפות שהיוו בידור זול ותו לו (שם, 203).

חשוב להדגיש כי עד שנות ה-50 של המאה ה-20 התפיסה הרווחת של נשים אתלטיות קישרה בין ובין תכונות וחזות גבריות. בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה, אשר התאפיינו במגמות של חזרה לשמרנות מגדרית ובמקרתיות, הניסיון לייצר דימוי חיובי לספורטאיות היה כישלון ידוע מראש. באותן שנים ספורטאיות עוררו חשדות, שבנוסף להיותן אנומליות מגדרית הן גם חריגות מינית (Chan, 1994: p. 164). מומחים מקצועיים וכן מבקרים שונים של ספורט הנשים יצרו וחיזקו את התפיסה הקושרת בין ספורטאיות לבין לסביות. בשנת 1956, בוועידת מנהלי קולג'ים של בנות, התריעה המרצה האורחת ד"ר ג'וזפין רנשואו

(Josephine Renshaw) מפני הסכנה של קשרים חד מיניים בין ספורטאיות בקולג'. היא הציעה לכולם לעשות כל שביכולתם לעודד עניין הטרנסקסואלי בקרב ספורטאיות, והתריעה שהספורטאיות הגבריות והלא מטופחות עלולות ליפול ליחסים חד מיניים בעקבות אכזבה מגברים ודחייה על ידי המין הגברי (Ibid,165). במשך עשורים מבקרים של ספורט נשים הסבירו כי ספורטאיות הן לסביות מפני שנשים גבריות הן באופן בלתי נמנע בעלות מיניות גברית ואף מעוניינות לממשה. הפחד מפני מיניות נשית משוחררת, מפגיעה בצניעות המסורתית ומירידה בשליטה הגברית מלווה את ההיסטוריה של ספורט הנשים לכל אורכה (Ibid, 166). האידיאולוגיה ההומופובית והמיזוגנית עליה שקדו מיטב המוחות נועדה להגדיר מהי נשיות נורמטיבית וכך להגביל נשים מלעסוק בפעילות שעלולה לקדם אותן, וחמור מכך, להוציאן לספירה הציבורית. למעשה, הסימון של ספורטאית כלסבית פעל כסנקציה חברתית נוספת כדי לבצע דה לגיטימציה לספורטאיות ולעיסוק של נשים בספורט או בכל פעילות גופנית שאינה קשורה למין ורבייה (Griffin, 1998).

ואולם, ההיסטוריה מלמדת כי מלחמות הן קטליזטור לשינויים חברתיים. לפיכך, לאחר מלחמת העולם השנייה עלה בהדרגה מספר הנשים העוסקות בספורט תחרותי בארה"ב. הגורמים לשינוי זה מיוחסים לרוח תנועות המחאה והשוויון שפעלו בארה"ב בשני העשורים שלאחר מלחמת העולם השנייה. במחצית השנייה של המאה ה-20 השתתפו נשים אמריקניות בענפי ספורט רבים, גם כאלו שהיו סגורים בפני נשים כמה עשרות שנים קודם לכן. במחצית הראשונה של המאה ה-20 קצב ההתפתחות של ספורט הנשים היה תלוי במכללות, אולם כעת ספורט הנשים החל להתפתח גם מחוץ לקמפוסים, בליגות תחרותיות מקצועניות וכן בזירה הבינלאומית (גילי, לידור, בן פורת, 2009: 217-218).

במרוצת השנים הצליחו נשים לחדור לטריטוריה הגברית בספורט ולבסס להן מעמד משלהן. למרות קיומם העצמאי של ארגוני ספורט של נשים, מראשיתם ועד היום הם מתקיימים בצילם ובחסדם של ארגוני הספורט של הגברים. חלוקת המשאבים נותרה מוטה לטובת

ספורט הגברים בכל הענפים, ולמעשה ככל שהתמסחרות הספורט גברה כך התחזק אי השוויון בחלוקת המשאבים לפי מגדר. ספורט הנשים נתון לחסדי המדינה והשוק, שתי ספירות אשר נתונות לשליטה גברית. שדה הספורט כיום הוא אספקלריה למצב הנשים בחברה: נשים עוסקות בכל ענפי הספורט, כשם שנשים מסוימות מאיישות עמדות מרכזיות בפוליטיקה ובכלכלה, אולם הפערים עדיין גדולים מאוד. כמו כן, המבנה החברתי הנתון לדומיננטיות גברית מעמיד חסמים משמעותיים להשתתפות נשים בספורט, כמו גם בספירות ציבוריות אחרות, חסמים מבניים, כלכליים ותדמיתיים. אישה המעוניינת לעסוק בספורט הנתפס כגברי צריכה להתגבר על תפיסות מגדר מסורתיות ומושרשות באשר לתפקידה החברתי (שם, 227-229).

כדורסל

משחק הכדורסל הומצא בשנת 1891, על ידי ג'ימס ניסמית, מורה לחינוך גופני במסצ'וסטס. המשחק הוא תולדה של צרכי המכללה שתלמידיה היו גברים צעירים שהיו זקוקים - לדעתו של ניסמית - לפעילות גופנית כלשהי על מנת לפרוק את האנרגיה האצורה בהם במהלך החורף. כדורסל הינו משחק אגרסיבי, שיש בו מגע פיזי ומאמץ גופני רב, ועל כן באותה תקופה לא נחשב תואם את הפוטנציאל או הדימוי הנשי (גלילי, לידור, בן פורת, 2009: עמ' 224-225). אף על פי כן, במהלך המאה ה-20 קמו ליגות כדורסל נשים בכל רחבי העולם. כדורסל עדיין מאופיין באגרסיביות, במגע גופני וביכולות פיזיות גבוהות אשר נתפסות כגבריות. בהתאם, נשים העוסקות בכדורסל נתפסות כגבריות. בעשורים האחרונים הלגיטימציה של כדורסל כספורט נשים עלתה, אך הוא עדיין מסומן כחריגה מהנורמה באמצעות הדימוי של השחקניות כגבריות מאוד (Griffin, 1998). גריפין טוענת שמשחק הכדורסל מאתגר את הדימוי המסורתי של נשים כחלשות פיזית, ובנוסף לכך מאתגר את התפיסה כי נשים אויבות זו לזו, כשהמשחק דורש אחווה נשית במסגרת המשחק.

ספורט הנשים בישראל נמצא בצילו ותחת חסותו של ספורט הגברים. כך למשל, כדורסל הנשים הוא ענף הספורט התחרותי הקבוצתי הפופולארי ביותר לנשים, אולם התקשורת הישראלית כמעט ולא מסקרת ספורט נשים לעומת ספורט גברים (מרכז אדווה 2011). אגודות הספורט "מחזיקות" מחלקה לנשים, אך מירב התקצוב מנותב לספורטאים גברים. ההיבט הניהולי נשלט גם הוא ברובו על ידי גברים, כך שאת רוב אגודות הספורט של נשים מנהלים גברים (גלילי, לידור, בן פורת, 2009, עמ' 264). כדורסל הנשים אמנם נחשב לאחד מענפי הספורט המפותחים ביותר לנשים בישראל, אך עדיין הוא ענף עני ביותר, נטול משאבים, ונעדר סיקור וחיפה תקשורתית (שם, 264).

ספורט נשים כשדה מחקרי מובחן

מחקרים משנות החמישים והשישים של המאה ה-20, מתחום הפסיכולוגיה והפיזיולוגיה ביקשו להוכיח כי השתתפות בספורט גורמת למשתתפות נזקים פסיכולוגיים כתוצאה מאימוץ דפוסיים פסיכולוגיים 'גבריים' (Hall, 2002). מחקרים אלו מצאו כי נשים נוטות להיות אנדרוגניות, חסרות קוהרנטיות מינית, יותר גבריות. ככלל, מרבית המחקרים עסקו בסטריאוטיפים מגדריים, במידת הנשיות של המשתתפות בספורט ובמיניותן באופן לא ביקורתי. הול מבקרת תפיסה זאת וטוענת כי מחקרים אלו רק חיזקו את הניגוד בין ספורט לנשים ושיעתקו את המצב הקיים. מחקרים דומים על גברים וגבריות מעולם לא נערכו, שכן ספורט מזהה עם גברים וגבריות (Ibid). הול קוראת לבצע פוליטיזציה של חקר נשים בספורט בכדי לכלול הקשר פוליטי ותרבותי רחב תוך ניסיון ממשי לייצר ידע אשר פורץ את תבניות המגדר הדיכוטומיות המקובלות (Ibid, 14). בנוסף טוענת הול כי המחקר כיום מתחלק בדומה לזרמים בפמיניזם: רדיקלי, ליברלי, סוציאליסטי, מרקסיסטי, לסבי ואחר. הביקורת המרכזית על היצמדות לאפיון מחקרי אחד היא כי היא פוגמת בהבנת ההקשר הרחב ונוטה לשעתק את המצב הקיים ולא לאתגר אותו (Ann Hall, 2007). במילים אחרות, הול מבקשת לבצע שילוב מתודולוגיות, זרמים, ודיסיפלינות על מנת לשקף את המציאות המורכבת.

קייט ראסל (Russell, 2007) במחקרה בדקה כיצד נבנית הסטיגמה הלסבית וכיצד השחקניות מפרשות אותה. ראסל ראינה שלוש שחקניות משלושה ענפי ספורט שונים: ראגבי, קריקט וכדור-רשת. היא מצביעה על הקשר ההדוק שקיים בין גוף שרירי לאישה ובין מיניות לסבית. ככל שהגוף שרירי יותר וענף הספורט מערב יותר מגע פיזי וכולל יותר מאפיינים 'גבריים', כך הסטריאוטיפ הלסבי נפוץ יותר. כך, שחקניות ראגבי הן המקושרות ביותר ללסביות, לאחר מכן שחקניות קריקט ולבסוף שחקניות כדור רשת. כמו כן, שחקניות הכדור רשת העידו כי הן הגיעו לכדור רשת על מנת להימנע ממצב בו הן צריכות "להצדיק" מדוע הן עושות ספורט גברי ולכן בחרו בכדור רשת, הנתפס כנשי יותר. על אף שכדור רשת נתפס כספורט נשי יותר ופחות גברי מראגבי וקריקט, השחקניות מספרות כי הסטיגמה הלסבית עדיין מוצמדת אליהן (Ibid, 108). הטענה המרכזית במחקר זה היא כי התפיסה החברתית ממשיכה להניח קשר סיבתי בין חוזק פיזי ושרירים לבין מיניות לסבית (Russell, 2007).

במחקר אחר, בדקה שילה סקרטון (Sheila Scarton) את השפעת הפעילות הגופנית והיעדרה על תת התרבות הנשית. סקרטון טוענת כי תת התרבות הנשית מבוססת על מבנים חברתיים ותפקידי מגדר ומושבתת על התפקיד הנשי להיות אטרקטיביות עבור גברים. תפקיד זה חולש על כל תחומי החיים וכן על תחום הפנאי של נשים (Scarton, 2007). כך, נשים העוסקות בספורט בשעות הפנאי ייטו לעבר ענפים אשר מחזקים ומשעתקים את האטרקטיביות שלהן כנשים, כגון פילאטיס, זומבה, מחול, צעדות ועוד. סקרטון טוענת כי חוסר הלגיטימציה לנשים להשתתף בענפי ספורט קבוצתיים המערבים כוח פיזי ומגע רב יותר מונע מנשים אפשרות למרחב המאופיין באחוזה נשית, סולידריות, שליטה בגוף, הישגיות באמצעות הגוף ועוד. סקרטון קוראת לבצע רפורמה במערכת החינוך הגופני, במיוחד בגילאים הצעירים, על מנת לאפשר לילדות מרחב שבו הן יכולות לפתח את הביטחון העצמי, לשפר את כוחן הפיזי ולהתנסות באחוזה נשית (Scarton, 2007).

מחקרה של סקרטון מציג כיצד הספורט מאפשר התנגדות והתנסות בחוויות אשר אינן תואמות את תפקידי המגדר הנשיים המסורתיים. סקרטון טוענת באופן משכנע ביותר כי השתתפות נשים בספורט קבוצתי המערב מגע פיזי מהווה נקודת התנגדות למבנה הקיים. במחקר זה אבקש למקד את המבט בנערות מתגברות ישראליות, אשר נמצאות בתקופה בה הפיקוח על הנשיות הוא רב וקריטי לעיצוב הזהות המתגבשת.

בהתאם לביקורת של הול על המחקר, מצאתי כי גם היום במחקרים העוסקים בחוויית הגוף והנשיות של ספורטאיות, הנטייה היא לעסוק בנושא מתוך פריזמה של לסביות/מיניות. במילים אחרות, מרבית המחקרים העוסקים בגוף הספורטאית שואפים להבין את הקשר בין השתתפות בספורט למיניות הספורטאית, תוך הסתכנות בביצוע רדוקציה לחוויית החיים של הספורטאית. במחקר זה אבקש להתייחס לחוויית הגוף במבט רחב ומאתגר יותר. זאת תוך התייחסות לחוויית הגוף ולקטגוריות המגדריות בפריזמה רחבה ומתוך אסכולות מחקריות מגוונות. במחקר זה אבקש להשמיע את קולן הייחודי של הנערות-הספורטאיות, כיצד הן מבינות את השתתפותן בספורט וההשפעה של הפעילות הגופנית על זהותן. אבקש להבין את חוויית החיים שלהן לא רק במילותיהן אלא גם מזוויות שונות המתייחסות להבנה שלהן את ציפיות הסביבה מהן כנערות, ואת האופן בו הן מאתגרות ציפיות אלה.

בישראל, שדה המחקר של ספורט נשים עודנו בחיתוליו. מרבית המחקרים נעשים במסגרת הדיסציפלינות של פסיכולוגיה ופיזיולוגיה ובעיקר בשיטות מחקר כמותיות. השדה המחקרי בישראל בתחילתו, נשען בעיקר על מחקרים וממצאים מארה"ב או אירופה, המחקרים אינם מתמקדים בספורטאיות אלא במבט על. במילים אחרות, המחקר הישראלי צמא לידע על ספורט נשים ועל ספורטאיות בפרט. חוויית החיים, הקשיים, התמודדויות ותרומת הספורט לנשים בישראל אינן ידועות. תרומתו של מחקר זה היא ביצירת ידע רלוונטי לחברה הישראלית הנוגע לשחקניות-נערות העוסקות בספורט קבוצתי המערב מגע פיזי.

לסיכום, המחקר על ספורט נשים עשיר במחקרים העוסקים בקטגוריית המיניות מחד גיסא, ובמחקרים העוסקים בתפקידי מגדר מאידך גיסא. כפי שהראיתי, מחקרים המתמקדים בקטגוריה אחת חוטאים למציאות ולחזונית החיים של השחקניות. לפיכך, במחקר זה אבקש להציג תמונת מצב אשר משקפת את המציאות המורכבת של השחקניות בצורה נאמנה. ההתייחסות הדיכוטומית או למיניות של השחקניות או לגבריות היא בבחינת רדוקציה לחזונית החיים של השחקניות. במחקר זה אבקש להתייחס לרבדים מורכבים יותר, תוך התייחסות הן להיבטים מגדריים והן להיבטים של מיניות. במילים אחרות מחקר זה מבקש להראות כי השחקניות הן יותר מאשר לסביות או נשים גבריות, אלא מחזיקות בזהות מורכבת, אמיצה, מאתגרת ולעיתים אף חתרנית.

פרק שני: מתודולוגיה

א. שיטת איסוף הנתונים והצגת המרואיינות

לצורך המחקר ראיינתי חמש עשרה שחקניות בגילאי 16-18 מקבוצת נערות א' של מועדון מכבי רמת חן. השמות בעבודה הינם שמות בדויים. על אף הסכמת השחקניות להיחשף בשמן האמיתי חשתי כי ייתכן ורצונן לרצות אותי הוא שעמד מאחורי ההחלטה, והחלטתי להגן על פרטיותן כמקובל במחקרים מסוג זה. יצרתי קשר עם השחקניות דרך רשת הפייסבוק, תחילה עם שרון ואחר כך עם שחקניות נוספות. פגשתי את השחקניות בבית קפה ליד תיכון 'בליך' ברמת-גן, שם השחקניות מתאמנות ומשחקות. הצגתי את עצמי וסיפרתי כי אני עורכת מחקר על שחקניות כדורסל בישראל וביקשתי שיספרו לי את סיפור חייהן, מאיזו נקודת התחלה שהן בוחרות. הראיונות ארכו בין שעה וחצי לשלוש שעות, ובשני מקרים שחקניות הוסיפו לשלוח לי אנקדוטות וסיפורי המשך בשבוע שלאחר מכן.

כעת אציג בקצרה את המרואיינות המופיעות בפרק הניתוח. שרון, המרואיינת הראשונה, בת 18 בעת הראיון, היא שחקנית מובילה בקבוצה ובנבחרת ישראל. שרון נערה מופנמת מאוד, התקשיתי מאוד להביא אותה לכדי שיתוף, ונוסף על כך היא מדברת בקול חלש ביותר. שרון נראית חסרת ביטחון, "מעופפת", מפוחדת מעט, אך הייתה להוטה מאוד לשאול אותי שאלות הקשורות למיניות וכדורסל. נדמה היה כי היא הגיעה לראיון על מנת לקבל תשובות.

דליה הייתה המרואיינת השנייה, בת 18, קפטנית הקבוצה, הגיעה בכיתה י' לשחק במכבי רמת חן. דליה שחקנית כדורסל לא טיפוסית, אופנה נמנית בין תחביביה והיא אכן מתלבשת בהתאם. בניגוד לשרון שהגיעה בטרנינג למרות שלא הייתה אחרי אימון, דליה הגיעה בלבוש אופנתי ביותר.

נגה, בת 16 וחצי בעת הריאיון, תלמידת כיתה י"א, תלמידה מצטיינת, פרשה מכדורסל כחצי שנה לאחר הריאיון. בראיון עם נגה עלו נושאים רבים העוסקים בתפיסה החברתית את השחקניות ובסטיגמה הלסבית.

נועה בת 18 בעת הריאיון, תלמידת כיתה י"ב, פרשה מכדורסל סמוך לקיום הריאיון על מנת להתכונן טוב יותר לקורס טיס אליו התקבלה. נועה הייתה אחת השחקניות המובילות בקבוצה ואף הייתה בנבחרת ישראל. פרישתה הייתה בהלם את חברותיה לקבוצה. מעניינת העבודה כי נועה שמה דגש רב בריאיון על הקבוצה והמשמעות החיובית של הובלת קבוצה כשחקנית מובילה.

עמית, בת 16 בעת הריאיון, היתה השחקנית הצעירה ביותר שהשתתפה במחקר זה. עמית הגיעה חשדנית לריאיון איתי כיוון שחשבה שאם מעוניינים לראיין כדורסלנית לבטח יעסוק הריאיון בנושא הלסביות. עמית נערה מוכשרת מאוד, חזקה, גבוהה ומשדרת המון ביטחון עצמי.

את רותם ראינתי חודש לפני יום הולדתה ה-18, בתקופה מעט מבלבלת בחייה, לאחר שנפרדה מזוגתה המשחקת איתה בקבוצה. בת הזוג איננה מרואינת למחקר זה לאחר שסירבה להתראיין במספר הזדמנויות שונות. רותם הגיעה לשחק במכבי רמת חן בכיתה ט', גיל מאוחר יחסית. היא מעידה כי השתלבה במהירות והיא אוהבת את הקבוצה מאוד. באופן כללי הריאיון איתה היה אסוציאטיבי ביותר, נדמה כי זו היתה הפעם הראשונה שמישהו שואל לקורותיה והיא היתה נלהבת מאוד לספר ולשתף.

שירן, בת 17 בעת הריאיון, שחקנית מובילה בקבוצה, הגיעה לרמת חן בכיתה ז', פרשה בכיתה ט' וחזרה לקבוצה בכיתה י'. שירן מלאת ביטחון עצמי, דיברה בביטחון ובאופן קוהרנטי מאוד והציגה תובנות מורכבות ומרשימות.

בעבודה זאת, בחרתי באופן מודע להכניס ציטוטים בעיקר מתוך הראיונות של שירן ורותם. הסיבה לכך נעוצה בעובדה כי שתיהן הטיבו לנסח את הרעיונות בצורה קוהרנטית ונהירה. הבחירה לצטט בעיקר אותן נבעה מההבנה כי הן מבטאות את הלך הרוח, הרעיונות והקו המרכזי בכל הראיונות ואני רואה בהן כמייצגות את כל השחקניות אותן ראיינתי, מלבד העובדה כי ידעו לנסח ולצייר את התמונה באופן מדויק, ציורי וברור יותר. הראיונות עם שירן ורותם מייצגים את הראיונות בצורה מיטבית.

ב. שיטת הניתוח

שיטת הניתוח בה בחרתי היא שיטת ניתוח משולבת, המתוארת במאמרה של נעמה לויצקי: "תהליך בנית תיאוריה על סמך מחקר נרטיבי". לויצקי טוענת כי מחקר נרטיבי הוא נקודת המפגש בין החוויה הפנומנולוגית הפרטית לבין יצירת מסגרת תיאורטית כללית. מפגש זה מעמיד אתגרים רבים בפני חוקרת שמנסה לייצר מודל תיאורטי אך בו בזמן לשמור על נאמנות קפדנית לטקסט של המרואיינים (לויצקי, 2010: 383). בניית מודל תיאורטי כזה חייבת לבטא את השונות והמורכבות של התופעה הנחקרת תוך דאגה לא להיסחף לרדוקציה תיאורטית. לפי תפיסה זו, תיאוריה מובנית באופן אינדוקטיבי מתוך עולם ההתנסויות ומתוך הנתונים המנותחים באופן שיטתי בתהליך חוזר ונשנה (לויצקי, 2010: 385). ההתבססות על ראיונות וסיפורים סובייקטיביים מבטאת את התפיסה כי אלו מאפיינים נושאים מרכזיים הרלוונטיים לאוכלוסייה הכללית, וכי קיים קשר דינמי והכרחי בין הסיפור הסובייקטיבי לתמונה הכוללת (שם). הקשר שבין הסובייקטיבי למוכלל, כלומר בין הראיונות לתיאוריה והמסקנה המתגבשת מתוך הראיונות, מחייב את החוקרת הנרטיבית לאזן בין רמות הפשטה המאפיינות תיאוריה לבין סיפורים קונקרטיים ופרטיקולריים (שם).

בתוך כך, קיימים ארבעה מודלים לניתוח, במחקר זה השתמשתי בחלקם, ולעיתים רק בסעיפים בודדים מתוך מודל שלם. תחילה השתמשתי בתיאוריה מעוגנת בשדה. קראתי את הראיונות מספר רב של פעמים ואף הוספתי לשמוע אותם בשנית ובשלישית. לאחר מכן חילקתי את התמות שעלו בראיונות לקטגוריות שונות, שבתהליך דינאמי התרחבו, הצטמצמו והתמזגו זו עם זו. לאחר מכן, התמקדתי בקו הסיפורי של הראיונות ומצאתי קו עלילתי חוזר בכל הראיונות.

נוסף על כך, הקפדתי להבין את ההקשרים של זיכרונות השחקניות, הרשתות הסמנטיות שלהן, והמטאפורות שבהן השתמשו. השחקניות הרבו לדבר באופן אסוציאטיבי, לכן הקפדתי להבין את ההקשר והזרזים שהעלו את הסיפור הספציפי. לאחר מכן ביצעתי השוואה בין הנרטיבים הכלליים שהשחקניות הציגו וכן בין סיפורים קונקרטיים המתארים חוויות דומות. לדוגמא, בין האופן שבו שירן תיארה את ילדות הטומבוי שלה לבין האופן בו תיארה זאת רותם.

מצאתי כי שילוב אסטרטגיות, כפי שליוצקי מציעה, הוא האפקטיבי ביותר וכן זה המספק הסבר מורכב, מעמיק ונאמן לסיפורים של השחקניות ולכוונתן בעת הריאיון. דבר זה היה לי חשוב ביותר כיוון שהספרות המחקרית על כדורסלניות נוטה להיות הומופובית, מתייחסת כמובן מאליו לשחקניות, מבצעת להן רדוקציה ומדברת "מבחוץ". באופן אישי היה לי חשוב להיצמד לחווית החיים שלהן, למילותיהן, למורכבות הרבה שהן מציגות. היצמדות לחוויה של השחקניות ושילוב של אסטרטגיות ניתוח שונות למעשה אפשרו לי לא רק להבין יותר לעומק את חוויתן, כי אם גם להבין כיצד הן מארגנות מחדש קטגוריות מובנות מאליהן.

ג. סוגיות אתיות

סוגיה ראשונה איתה התמודדתי היא העובדה כי מועדון מכבי רמת חן הוא המועדון בו אני גדלתי כשחקנית מגיל 12 עד גיל 18. השחקניות שראיינתי מכירות אותי כבוגרת המועדון, אמנם לא באופן אישי, אך חלקן היו חברות פייסבוק שלי טרם הריאיון. שנית, חששתי כי יחסי

הכוח בינינו ישפיעו על תשובותיהן. חששתי פן השחקניות יבקשו לרצות אותי, דבר אשר ישפיע על כנותן. מנגד, חששתי כי ירגישו שהן תחת חקירה ויכנסו למגננה. לכן, השתדלתי ככל הניתן לשוות לריאיון אופי של שיחה רגילה בבית קפה. דבר נוסף שעשיתי הוא, טרם הצגת השאלות שלי, לשתף אותן בתחום הלימוד שלי ובנושא מחקר עצמו. בדרך כלל, השחקניות הגיעו כשהן בטוחות שהנושא המרכזי הוא האם הן לסביות. השחקניות אשר רגילות להיות תחת סימן שאלה מתמיד לגבי המיניות שלהן, לא יכלו לדמיין מצב שבו מבקשים לראיין אותן שלא בנושא זה. בתחילת הריאיון הפגתי חשש זה, אך הן כמעט תמיד שאלו ל"דעתי המקצועית" מדוע הן פוגשות ביותר שחקניות כדורסל לסביות מאשר בחברות לשכבה בבית ספר שהן לסביות. השתדלתי לענות להן באופן כללי על התרומה של הכדורסל לאישיות שלי ולא על שאלת המיניות. כך שיתפתי כי אני מרגישה שהכדורסל העניק לי חוויות טובות ורעות, קלות וקשות, והפך אותי לאדם חזק יותר.

ככלל, הסוגיה האתית המרכזית שעלתה היא יחסי הכוח בינינו. לכן, לכל אורך הריאיון ובעת ניתוח הראיונות שמתי את יחסי הכוחות על השולחן ונתתי להם מקום ביקורתי במחקר.

אולם, העובדה כי גם אני שחקנית כדורסל ועשיתי מסלול דומה לשלהן נתנה להן תחושה נוחה שאני אחת משלהן ומבינה לליבן. נתפסתי כבת ברית ולא כגורם חיצוני המגיע לבקר ולשפוט אותן כחריגות.

פרק שלישי : ניתוח

במהלך ניתוח הראיונות עלו מספר תמות מרכזיות אשר עברו כחוט השני בנרטיבים של השחקניות. כעת אציג בקצרה את התמות ובמהלך הפרק אדון בהן בהרחבה בלויית ציטוטים רבים. התמה הראשונה היא החלוקה שמחלקות השחקניות את חייהן לשני מרחבי פעולה – בכדורסל ומחוץ לכדורסל. תמה מרכזית זו היוותה המסגרת לכל הנרטיבים, כפי שארחיב בהמשך. תמה שנייה היא נרטיב ילדת הטומבוי אשר חזר על עצמו אצל כל השחקניות, המשמעויות של היותן טומבוי ולבסוף ה'פרידה' מזהות זאת. התמה השלישית היא תפיסות של נשיות, גבריות וגוף אצל השחקניות, וכיצד תפיסות אלה מעצבות את זהותן. התמה הרביעית היא התרומה של הכדורסל לחייהן של השחקניות מחוץ לזירת הכדורסל. התמה החמישית היא תפיסת המיניות של השחקניות, והאחווה הנשית הנוצרת בזירת הכדורסל. בתמה זו אדון תוך שימוש בתיאוריה של אדריאן ריצ'.

תחילה אציג את שני מרחבי הפעולה שבכדורסל ומחוץ לכדורסל אשר מהווים מסגרת-על לפעילות השחקניות. חשוב להבין כי ההפרדה בין זהויות השחקניות במרחבים השונים לעיתים מלאכותית שכן הדברים שזורים אלה באלה. אסטרטגיות הפעולה של השחקניות, תפיסותיהן לגבי מגדר, נשיות וגבריות, ותרומת הכדורסל לנשיות (כפי שהן מבינות אותה) ולמסוגלות העצמית שלהן, מושפעות זו מזו ומשפיעות זו על זו. לכן יש להבין את הקריאה בפרק הניתוח כמעגלית והחוזרת כל הזמן לאופן בו הכדורסל מהווה בסיס מוצק לזהות השחקניות, אשר קושר את שאר הנושאים יחדיו.

השחקניות מחלקות את העולם לשני מרחבי פעולה - בכדורסל ומחוץ לכדורסל. מרחב הפעולה שבכדורסל מתואר על ידיהן כמתאפיין בחופש רב יותר, טומן בחובו אפשרויות רבות יותר וכן טעון בערך רב ומשמעות. יתר על כן, כפי שאציג בהמשך, בזירת הכדורסל הן מכוננות את זהותן באופן אחר שמאתגר וחותר תחת הנורמות המקובלות בנושאים רבים ותמיד מהווה מסד לזהותן. מנגד, מרחב הפעולה המוגדר במילותיהן "מחוץ לכדורסל" או

"החיים הרגילים", מתאפיין בתפיסות מגדר, גוף, ומיניות הטרו-נורמטיביות כמעט לחלוטין. מרחב פעולה זה מתאפיין בנוקשות ובמידה של זרות לשחקניות. במסגרת שני מרחבי פעולה מרכזיים אלו הן מציגות תפיסות בנושאים רבים ומגוונים – גוף, מגדר, תפקידי מגדר, מיניות, תפיסות על חברות, מנהיגות וסמכות, משפחה, משמעות החיים ועוד. ככלל, השיח המתקיים בזירת הכדורסל יהיה שיח מערער/מאתגר ואף חתרני, ואילו השיח המתקיים מחוץ לכדורסל יהיה שיח של תפיסות נורמטיביות, חיצוניות לנערות, אשר ברור כי הוטמע בהן מגיל צעיר ואין לערער עליו מחוץ לכדורסל.

בכדורסל ומחוץ לכדורסל - מאפיינים

שני מרחבי הפעולה הללו מהווים את המסגרת הנרטיבית שמארגנת את סיפוריהן של השחקניות, וניתן לומר כי השיחים השונים מתרחשים במרחבים אלו ומושפעים מהם. זירת הכדורסל מהווה מסגרת מרכזית לנרטיב של השחקניות, ומאופיינת כזירה בה הן אקטיביות, מסוגלות ומשמעותיות וכזירה בה הן מצליחות לאתגר את הקטגוריות המקובלות ולכונן את עצמן באופן אלטרנטיבי.

ראשית, מרחב הפעולה של הכדורסל מהווה מסגרת מרכזית לנרטיב. השחקניות מתחילות את הנרטיב שלהן במרחב הכדורסל ומרבות להגדיר את עצמן דרך מרחב זה. כשביקשתי מרותם לספר לי את סיפור חייה מההתחלה היא התחילה בכיתה ה', השנה בה החלה לשחק כדורסל. השיאים של חייה והמעברים בין התקופות השונות צוינו ותוארו באמצעות אירועים מהכדורסל, דוגמת אליפות, מעבר קבוצה, משחק חשוב. רותם אף ציינה חד משמעית כי החיים מתחילים בכדורסל:

"זה ממלא.. זה פשוט, קודם כל זה כל העולם שלי. אני יכולה בוודאות להגיד לך שאני לא זוכרת את החיים שלי לפני הכדורסל. לפני זה די מחוק לי. כן אני זוכרת קטעים אבל החיים שלי התחילו בכדורסל כאילו..."

שירן חיזקה את מרכזיות הכדורסל בנרטיב. שירן פרשה בסוף כיתה ח' מהכדורסל למשך שנה וחצי. כששאלתי אותה על התקופה שמחוץ לכדורסל היא ענתה בצמצום רב, והשתמשה בביטויים פאסיביים באופיים, וכן תיארה כל פעילות שבה לקחה חלק כ"שום דבר", לא עשיתי כלום".

"אמרתי טוב, די. ופרשתי. אמרתי טוב, אני לא רוצה להיות שמנה, אז ננסה טניס. לא בשבילי. לא בשבילי בכלל. לא יודעת, זה לא משחק קבוצתי... ואז כאילו זהו, נראה לי. ואז במשך קצת יותר משנה לא עשיתי שום דבר".

בהמשך שירן מספרת על כך שהצטרפה לצופים, הייתה ראשג"דית ומדריכה. מבחוץ ניתן להתרשם כי עשתה המון דברים, אולם היא רואה זאת אחרת:

".. ואז באו הצופים אמרו לי בואי תנסי וזה... יצאתי למחנה קיץ. בלי הכנה בלי כלום, דפקו אותי מדריכה של כיתה גבוהה! של כיתה ז' הייתי מדריכה. בכיתה ט'. ואממ... לא יודעת. כאילו זה היה ממש כיף, הייתי מדריכה עם שתי חברות הכי טובות שלי. היינו שלושתנו מדריכות שמה. וחוץ מהצופים לא עשיתי שום דבר... כאילו, וגם זה, לא הייתי לגמרי בתוך זה... וזה... חוץ מזה לא חושבת שעשיתי כלום בשנה וחצי הזאת שלא שיחקתי. הייתי ממש בטלנית. כאילו, נמאס לי מכל דבר, הייתי יושבת בבית רואה טלוויזיה כל היום. וחברים, כמובן, אבל כמה אפשר עם חברים". שירן מתמקדת באירועים הקשורים לכדורסל ומתרחשים במרחב הכדורסל, ומטעינה אותם במשמעות. אירועים המתרחשים מחוץ למרחב זה הם בעלי משמעות פחותה, מסתכמים "בשום דבר", ולא מיוחסת הצלחה רבה להישגיה במרחב שמחוץ לכדורסל.

שנית, המרואיינות מאפיינות את ההבדלים בין מרחבי הפעולה בנושאים שונים ברזולוציות רחבות, כאשר מרחב הכדורסל מאופיין כאקטיבי, חיובי, בו הן מסוגלות ומשמעותיות, ומרחב הפעולה שמחוץ לכדורסל מאופיין כ"רגיל", כפי שעולה מדבריה של שירן:

" מבחינת הכדורסל אני כאילו בטופ של הטופ. אני מובילה קבוצה. אני כאילו, אני משתפרת, אני עושה דברים, אני כאילו, יש לי את הכוח לשנות ולעשות, כשאני על המגרש ואני לא המגרש זה נראה אחרת. ובימוים אני כאילו, זה רגיל כזה. יש לי את החברים שלי, ופה ושם, ומדברים קצת, ויושבים וזה. לא יודעת. לא הייתי מוותרת על העניין של החברים, כי חברים טובים שלי, ולשבת ולדבר עם חברות שלי זה גם הדבר הכי כיף בעולם. אבל שאני חושבת על זה עכשיו, יהיה לי ממש קשה לעזוב את הכדורסל מהבחינה הזאת. מהבחינה של ... זה לעזוב חלק ממני".

בדומה לציטוט הקודם, גם כאן שירן מסמנת את הכדורסל כמקום המשמעותי בחייה, בו היא בעלת מסוגלות עצמית, יכולות, ואקטיביות, ואילו המרחב שמחוץ לכדורסל נשאר מחוץ לנרטיב וכן מאופיין בפאסיביות וחוסר משמעות.

מרחב הכדורסל נתפס כמרחב בעל מידה רבה של אפשרות לערעור, אתגור וחתרנות תחת הנורמות והתפיסות ההטרו-נורמטיביות בנושאים עליהם ארחיב בהמשך, כגון נשיות, גבריות וגוף. מרחב הפעולה של הכדורסל מאופיין באקטיביות ומסוגלות, ומאפשר לשחקניות לבצע פרקטיקה המעניקה להן ייחודיות, כפי שרותם מתארת:

" אם לא יהיה לי את הכדורסל לא יהיה לי את המקום הזה של... להיות אני ולעשות משהו שהוא לא ... לא... לא ללמוד בתיכון, ללכת לצבא, אוניברסיטה, להתחתן, להביא ילדים וזהו ככה החיים... באיזשהו מקום יש לי אופציה לעשות מה שאני רוצה. לא לחיות לפי המסלול של כולם כזה. להיות אחרת... לא כמו כולם. אני אחרת. אני משחקת כדורסל. אני לא כמו אף בת אחרת".

מרחב הכדורסל מייחד את השחקניות, מאפשר להן מרחב לפרקטיקות המאתגרות, ולעיתים חותרות תחת תחת תפקידי המגדר המסורתיים. כפי שרותם מתארת, זירת הכדורסל מאפשרת לה לסטות ממסלול החיים הנשי הסטנדרטי, להיות ייחודית ואוטנטית. ברצוני לטעון כי האפשרות לחרוג מהמסלול הסטנדרטי היא פריווילגיה שניתנת לשחקניות הפועלות

בזירת הכדורסל. רותם חורגת מהגדרת הנשיות הנורמטיבית הנכפית עליה על ידי החברה באמצעות הכדורסל ובכך היא מזהה את עצמה כייחודית, אותנטית, "אני לא כמו אף בת אחרת".

התמונה שעשויה להיווצר עד כה היא תמונה פשטנית ובינארית המאופיינת על ידי דיכוטומיות מגדריות פשוטות. אולם, השחקניות מציגות קטגוריה שלישית, מרחב פעולה שלישית, אשר מגשר על הפער בין שני מרחבי הפעולה המוזכרים. שחקניות הכדורסל בוחרות אסטרטגיית פעולה באמצעותה הן מתווכות בין החוויה בזירת הכדורסל ובין החוויה מחוץ לכדורסל, בין השיח הפנימי והחיצוני, הנורמטיבי והלא נורמטיבי. כך, השחקניות שומרות על עצמן מובנות חברתית מבלי לוותר על הכדורסל אשר גובה מהן מחיר חברתי. כפי שמציעה הגישה הפוסט-סטרוקטורליסטית, וכפי שבאטלר מציגה, השחקניות אינן יכולות להוציא עצמן מהמבנה החברתי ומרשתות הכוח המופעלות על כולנו כל הזמן, ואכן אני נזהרת מלהציג אותן כשוברות את הסדר הקיים. אולם, באמצעות אסטרטגיית הפעולה בה הן בוחרות הן מצליחות להתכתב כל העת עם שני הקטבים הללו – המערער מצד אחד והנורמטיבי מצד שני, ולמעשה מארגנות מחדש את השיחים השונים במסגרתם הן פועלות.

נרטיב סיפורי, קו עלילתי וילדות טומבוי

לאחר מספר ראיונות הבחנתי כי יש דמיון בקו העלילה בין הנרטיבים של השחקניות. קו העלילה מתחיל בילדות טומבוי הכוללת מספר מאפיינים שיפורטו מיד, לאחר מכן התבגרות והתחלה של קונפליקט, שסופו פרידה חלקית מזהות הטומבוי. השחקניות פותרות את הקונפליקט בדרך נבונה תוך משא ומתן עם נורמות הנשיות ומבלי לוותר לגמרי על אף אחת מהזהויות שלהן.

השחקניות מתארות את עצמן בתור ילדות טומבוי משלושה היבטים: א. הופעה חיצונית - שיער קצר, בגדים של בנים, נעלי ספורט. ב. התנהגות. ג. חברים בנים - קבוצת השווים מורכבת מבנים, וההזדהות היא עם דמויות גבריות (Carr, 2007).

שירן הציגה סיפור חיים מגובש יותר בהשוואה לרותם, שבעת הריאיון הייתה בתקופה מבלבלת בחייה. כשביקשתי משירן לספר לי את סיפור חייה היא התחילה כך:

"אז אני אגיד לך איך התחלתי לשחק כדורסל. הייתי בכיתה ב'. הייתי... הייתי ילד לכל דבר! לא ילדה ולא שום דבר. הייתי ילד באמת. היה לי שיער קצוץ. קצר קצר. הייתי מתלבשת כמו בן. כאילו היו, היו מי שלא הכיר אותי היה פונה אלי כמו בן".

שירן מסמנת את היותה "ילד לכל דבר" כהקדמה או פריט מידע הכרחי להמשך הסיפור, המסביר את העובדה שהתחילה לשחק כדורסל. בסיס הלגיטימציה לשחק כדורסל, ספורט גברי מובהק, הוא ביטויי מגדר גבריים. ציטוט זה משקף את הטענה כי פעילות גופנית מיוחסת לגבריות ומנוגדת בהכרח לנשיות. לכן, על מנת להיות חלק משיח הספורט עלייך לאמץ מאפיינים גבריים (Markula & pringle,2006:94).

גם רותם מציבה את היותה טומבוי כנקודת פתיחה לסיפור:

"אז מההתחלה? טוב. סתם האמת ש... כל החיים הייתי טומבוי כזאתי, שחקנית כדורסל. אבל הייתי אבל, תמיד משחקת כדורגל עם הבנים. חברים בנים. כל מה שמשמע מזה."

רותם ושירן מסמנות את ילדות הטומבוי כנקודת פתיחה, כמעט רמז מטרים שמבשר את הפיכתן לשחקניות כדורסל.

שירן מסכמת את מאפייניה הטומבויים ולמעשה כוללת את שלושת הקריטריונים שצינתי מוקדם יותר:

"הייתי הכי בן בעולם. רק חברים בנים. רק כאילו, אף פעם לא הייתי בנאדם כזה... כאילו אני הבנאדם הכי, תמיד הייתי בנאדם כאילו, לדעתי היו צריכים לתת לי ריטלין (צוחקת), אבל תמיד אנרגיות, ותמיד, תמיד רצה, תמיד משחקת, תמיד בלאגנים. כאילו נעליים לא

היו מחזיקות אצלי חודשיים, כי הייתי הורסת אותם לגמרי. אהה... בכיתה... והיה לי שיער קצוץ קצוץ. חודשיים היו עוברים, עם הנעליים ביחד, למספרה. ללכת לקנות נעליים ולמספרה. להוריד עוד פעם."

שירן מתארת את עצמה כילדה שהיו צריכים לתת לה ריטלין, כלומר, להרגיע אותה, שכן הייתה כל הזמן פעילה, רצה, אנרגטית. שירן שלפני זירת הכדורסל נבחנה תחת זכוכית מגדלת חברתית של תפיסות נורמטיביות, אשר מסמנת ילדה פעילה כגברית וכחורגת מגבולות המגדר שלה, ויש להחזירה למוטב. בדומה לשירן, גם רותם מספרת כי בילדות היו לה רק חברים בנים. השתיים לא מסבירות מדוע, אך מן ההקשר ניתן ללמוד כי הדבר מחויב המציאות, שכן הפרקטיקה המאפיינת טומבויז יכולה להתבצע רק בחברת בני המגדר השני הנתפסים כ"בעלים הטבעיים" של אותן פרקטיקות (Griffin, 1998).

נקודת המפנה בעלילה מתרחשת בתחילת גיל ההתבגרות והיא מתבטאת בשלושה אופנים – א. פמיניזציה בהופעה החיצונית: הארכת שיער, לבישת בגדים של בנות. ב. חברות בנות - קבוצת השווים הופכת להיות קבוצת השוות. ג. התנהגות - השחקניות מסמנות את תום תקופת הטומבואיות כתקופה שבה חדלו מלהיות טומבוי במשרה מלאה והפנימו את התפיסה החברתית הדיכוטומית באשר לנשיות וגבריות (Carr, 2007). לדוגמא, סיגלו לעצמן הליכה המיועדת לכדורסל והליכה ייחודית למרחב שמחוץ לכדורסל.

השחקניות מתארות את השינוי בשלושת ההיבטים שציינתי, אולם הדין וחשבון שהן נותנות על השינוי הוא מאד לקוני. כך למשל, שירן מתמצטת תהליך שינוי שארך שלוש שנים לשלושה משפטים קצרים שהקשר ביניהם לכאורה מובן מאליו:

" ובסוף כיתה ד' התחלתי להאריך שיער, שזהו. ובכיתה ו' כאילו, התחלתי להתחבר כזה לבנות וזה... וחברות וזה. פתאום חברות בנות."

מיכל: זה מקביל לזה שהתחלת לשחק עם בנות?

שירן: נכון. לא יודעת... כאילו. לא יודעת אם זה קשור, אם זה אותו זה. אבל... לא יודעת... כאילו... התחלתי להיות חברה של הבנות וזה. כאילו בת מצוות וזה, התחלתי להתחבר כזה כל השכבה. ואת יודעת, נשארתי עדיין חברה מאוד טובה של הבנים. כאילו, זה לא שינה שום דבר ו... כאילו מכיתה ז' נגיד, יש לי שתי החברות הכי טובות שלי עד עכשיו הן חברות הכי טובות."

שירן חזרה על המילה "כאילו" שש פעמים ונשמעה מהוססת, מדברת במשפטים מקוטעים וקצרים. היא מתעקשת ששום דבר לא השתנה, אך בפועל קרו דברים רבים, כגון טקס בת המצווה המסמל את תחילת גיל ההתבגרות, מעבר מחטיבת הביניים לתיכון ושינוי משמעותי בחייה של שירן - מילדה טומבוי לנערה שמתחילה את צעדיה הראשונים בחיים של מעבר בין זירות זהות דיכוטומיות ומקיימת משא ומתן אינטנסיבי על נורמות מגדריות.

רותם מוסיפה את נקודת מבטה בנושא:

"... קודם כל הייתי הכי בן בארץ. היו לי רק חברים בנים. היו מתים עליי באמת. כל הזמן נפגשת עם בנים עד כיתה ה' שכאילו כביכול הבנות גילו אותי, לא היו לי חברות בנות... אני לא יודעת איפה בדיוק אבל, נהיה לי את הסוויץ' הזה, כאילו תיכון וזה, לא מתאים, מה תלכי עם בגדי כדורסל לבית ספר? ואני לא אחת כזאת שאיכפת לה כל כך מה חושבים עליה... עובדה, גם כל הזמן שהייתי עם מיכל וכולם חשבו שאנחנו ביחד, לא איכפת לי. כאילו מה איכפת לי? שיחשבו, שיגידו שאני לסבית לא מעניין אותי. אבל זהו. בסוף כיתה ט' פעם ראשונה אני חושבת שלבשתי שמלה ממש כאילו... עשיתי פן, באתי לבית ספר ולא זיהו אותי... ואוו איזה יפה לך וזה... וזהו מאז, כאילו מכיתה ... איפשהו מכיתה י' זה הפך ממש...."

בדומה לשירן, רותם מתארת ציר זמן שכולל ילדות טומבוי, לאחר מכן נקודת מפנה שכוללת חבירה לקבוצת השוות, היפרדות חלקית מחברויות עם בנים, והפנמה של ביטויי מגדר

נורמטיביים. רותם מודעת לכך שיש משהו "לא מתאים" בביטויי מגדר גבריים אחרי גיל מסוים, היא אינה יודעת להסביר בדיוק מה לא בסדר אך מודעת לחריגה שלה מהגבולות. בהמשך דבריה אנו עדות למשא ומתן ולפיצול הזהויות של רותם: מצד אחד היא יודעת שהיא חורגת מהגבולות, אך מצד שני היא מדגישה עד כמה לא איכפת לה מה חושבים עליה, אפילו סטיגמת הלסביות לא מטרידה אותה. עם זאת, היא קוטעת את נחרצות דבריה בכך שעשתה פן ו"זהו", מכאן ואילך, בכיתה ט-י, נאלצה להיפרד במידה מסוימת מרותם הטומבוי.

קיים קו עלילתי המאפיין את סיפור חייהן של שחקניות הכדורסל, המתחיל בילדות טומבוי קלאסית: שיער קצר, בגדים של בנים, חוסר עניין בחברות בנות, ועיסוק שנתפס כגברי כגון כדורסל או כדורגל, ובאופן כללי מאפיינים אקטיביים כמו "אנרגטית", "באלגניסטית", "ילדת ריטלין" ועוד. בילדות, זהות הטומבוי נתפסת כלגיטימית ואיננה מעוררת תגובות חריפות מדי, שכן טומבוי נתפסת כילדה שאימצה התנהגויות גבריות שהן בגדר יתרון (Carr, 2007). נקודת המפנה מתרחשת בתחילת גיל ההתבגרות, אז החברה מסמנת את הטומבוי כחריגה מגדרית לא לגיטימית, ואכן השחקניות מתארות כי בשלב זה הן מתחילות לאמץ סממנים נשיים יותר, דוגמת שיער ארוך ולבוש תואם מגדר. בנוסף, השחקניות מתארות כי בשלב זה הן מתחילות ליצור חברויות עם בנות גילן, כפי שרותם תיארה כי הבנות לפתע גילו אותה. השחקניות נדרשות לצמצם את העיסוק ה"גברי" שלהן לספירה אחת, ואינן יכולות לבטא היבטים "גבריים" בשאר הזירות, שכן בכך יחרגו מהכללים. השחקניות מצמצמות את ביטויי המגדר הגבריים לכדורסל בלבד, למשל את אופן הדיבור המאפיין אותן בתור כדורסלניות, ההליכה, וכושר המנהיגות. הפרידה מזהות הטומבוי יוצרת קונפליקט אצל השחקניות כפי שהן מתארות זאת, וכעת הן נדרשות להתאים את עצמן לנשיות ההגמונית. אולם, הן לא מוותרות על זהות הטומבוי לגמרי, שכן היותן שחקניות כדורסל שומרת להן מרחב פעולה לגיטימי להתנהגויות טומבואיות. בשלב זה, כפי שאפרט בהמשך, השחקניות מתחילות לאמץ ביטויי מגדר מסוימים ולדחות אחרים, "לובשות על עצמן" נשיות וגבריות כל יום מחדש (Butler, 1990).

נשיות, גבריות, גוף

השחקניות מרבות להשתמש בדימויים של גוף ותנועה, כמו גם מרבות להגדיר את עצמן באמצעות תנועה וגוף ולעומתם. כפי שהצגתי בפרק הקודם, השחקניות מתארות את עצמן כילדות טומבוי, בהתנהגות, מראה, וחברויות עם בנים בלבד. ברצוני להתעכב על הציטוט הבא מפי שירן בשל ההיבטים הגופניים והתנועתיים שבו:

"הייתי הכי בן בעולם. רק חברים בנים. רק כאילו, אף פעם לא הייתי בנאדם כזה... כאילו אני הבנאדם הכי, תמיד הייתי בנאדם כאילו, לדעתי היו צריכים לתת לי ריטלין (צוחקת), אבל תמיד אנרגיות, ותמיד, תמיד רצה, תמיד משחקת, תמיד בלאגנים. כאילו נעליים לא היו מחזיקות אצלי חודשיים, כי הייתי הורסת אותם לגמרי. אהה... בכיתה... והיה לי שיער קצוץ קצוץ. חודשיים היו עוברים, עם הנעליים ביחד, למספרה. ללכת לקנות נעליים ולמספרה. להוריד עוד פעם."

מטאפורת הנעליים של שירן מרתקת, לדעתי, שכן היא חושפת את הקשר הישיר בין ביטויי מגדר גבריים לבין תנועה. כפי סאנדרה שברטקי מתארת במאמרה (Sandra Li Bartky), נשיות היא סט פרקטיקות שעל האישה לשלוט בהן, פרקטיקות אלו מגולמות בגוף הנשי. כך, על מנת להיות נשית עלייך ללכת בצעדים קטנים, לתפוס כמה שפחות מקום במרחב, להפגין אטרקטיביות וצניעות גם יחד. מנגד, גברים מרבים להתנועע במרחב, משתמשים במלוא פוטנציאל הגוף שלהם ומקרינים ביטחון בכל צעד (Bartky, 2010: 135). "הילדה המשוחררת", מפרה את הנורמות, מתנגדת להן, נעה בחופשיות, תופסת מקום במרחב, הדיבור שלה בטוח, קליל ונמרץ (Ibid, 134). באופן דומה, שירן קושרת את השיער הקצוץ שמסמן אותה כטומבוי לנעליים שמסמלות את הריצה והתנועה החופשית. בכל פעם ששירן הולכת למספרה לחדש את דימוי הטומבוי שלה היא גם קונה נעליים חדשות - ברגע שהיא מסמנת על שיערה גבריות, היא קונה לעצמה כרטיס כניסה לעולם תנועה שכולו חופש תנועתי, ביטחון ונמרצות.

שירן מתארת את אחותה ואחיה במונחים של גוף וכך היא מבחינה את עצמה מהם:

"יש לי שני אחים. אחותי קטנה ממני בשנתיים, פדלאה של החיים. לא חושבת שראיתי אותה מתישהו בחיים שלה רצה ועושה ספורט. לא דומה לי בכלום. חוץ מזה שרואים שאנחנו קצת מזכירות אחת את השנייה...לא אותו אופי, לא אותו.. לא יודעת כלום. לא דומות בשום דבר. בדיבור קצת אבל זהו. אההה.. ואח שלי, יש לי אח קטן בן תשע. אני הבכורה. אני העצמאית. אני ה..לגמרי. אני באמת בנאדם מאוד עצמאי מאוד כאילו. אז אח שלי בן תשע. הוא כל היום על הרגליים, כל היום רץ".

אחותה של שירן מעולם לא רצה, לכן היא נעדרת עצמאות, ביטחון ועוצמה בעיני שירן. לעומת זאת, אחיה נתפס באור חיובי כיוון שהוא פעיל, רץ ונמצא בתנועה, ולכן דומה לה יותר. שירן מזהה משמעות עם תנועה, אחותה לא עצמאית ולא משמעותית עבורה כיוון שמעולם לא עשתה ספורט, ואילו אחיה קרוב אליה כיוון שהוא כל הזמן על הרגליים, בתנועה. באותה נשימה, באמצעות תיאור אחיה היא מגדירה את עצמה פעם נוספת כעצמאית, הבכורה. זאת בניגוד לאחותה, שעל אף הדמיון הפיזי ביניהן שונה ממנה בתכלית - בראש ובראשונה בגוף ובתנועה. מיקום המשמעות בתנועה מחזק את טענתי לפיה הפעילות בכדורסל היא כה משמעותית עבור השחקניות כיוון שמבוצעת באמצעות הגוף (Young, 1980).

נשיות וגבריות במטאפורת המראה

השחקניות מודעות היטב לקטגוריות הנשיות והגבריות, כמו גם מודעות לכך שהתפיסות הללו מגיעות משיח המתנהל מחוץ לכדורסל. כאמור, באופן כללי, כאשר השחקניות פועלות מחוץ לזירת הכדורסל הן יביעו מידה גבוהה יותר של הפנמת התפיסה החברתית וכאשר יפעלו בזירת הכדורסל יתנגדו לתפיסות אלו, אך בסופו של דבר הן יציגו דרך ביניים, כפי שרותם מיטיבה להסביר:

"הציפייה מבנות זה אולי בעצם להיות. זה מצחיק, זה כמו שאומרים נגיד, פעם זה היה מעצבן אותי. שאומרים שגבר אומר על אשתו- אישתי. האישה שלי. את מבינה? מצפים מבנות להיות ברקע כזה, אני לא יודעת להסביר. אולי ציפייה מבנות להיות כאילו, כזה להיות קישוט. לא יודעת. והכדורסל נותן לך להיות יותר כזה עוצמתית, להיות שם, להיות במרכז.. יש תפיסה... של אנשים, שבנות צריכות להיות בנות שצריכות להיות נשיות, ולא יודעת... ובנות כאילו לא יכולות ל... אני לא יודעת אם לא יכולות אבל... כאילו לא מצפים מהם לדבר על כדורסל, לשחק כדורסל, להבין בכדורסל..."

רותם השתמשה במטאפורות דומות לאלו של שירן עבור הדיכוטומיה בין נשיות וגבריות והמקום שלהן בזירת הכדורסל ומחוץ לכדורסל, כאשר כל אחת מאירה נקודה אחרת. תחילה רותם תיארה את האופן שבו חברה תופסים את המגדר שלה:

"אני חושבת שיש עליי כאילו... תמיד תופסים אותי כאילו, בן כזה. לא משנה כמה אני אהיה ככה עכשיו. אז אני לא יגיד לך תופסים אותי כבן, אבל כאילו –כדורסלנית".

חבריה של רותם מבינים כי היא לא בן, הרי היא מתלבשת כמו בת, אבל הולכת ומדברת כמו בן, ולכן האפשרות האמצעית שמניחה את דעתם היא "כדורסלנית". במידה מסוימת הקטגוריה "כדורסלנית" מהווה מעין מגדר שלישי, כיוון שהשחקניות אכן פועלות באופן המאמץ פרטיקות משתי הקטגוריות לכדי מופע עצמאי רב-מגדרי, רב-זהותי.

רותם מבחינה בין שני המופעים שלה, זה שבכדורסל וזה שמחוץ לכדורסל, ומציינת שהיא מאוד אוהבת את שניהם. המופע של רותם בכדורסל כולל מראה גברי וכן התנהגות גברית שהיא לא מוכנה לוותר עליה מחוץ לכדורסל, ויש לכך השלכות:

"סביר להניח שאני הולכת יותר זרוק עם בגדי כדורסל. אז לא איכפת לי. אני יכולה ללכת עם המכנס ברצפה ולא איכפת לי.[...] הדיבור כזה.. אני חושבת שיש לי הליכה כזאת"

קצת... לא בדיוק הכי נשית. אבל... האמת שצוחקים על ההליכה שלי[...] אני מרגישה ילד כזה עם בגדי כדורסל. מה אני עם בגדי כדורסל".

רותם מתארת את המופע שלה מחוץ לכדורסל, וכן את העימות שהפער בין שני המופעים יוצר:

"רותם מחוץ לכדורסל זה... אולי אפילו, מסכה כזאת. כאילו... יש הרבה הבדלים... אני יכולה להגיד לך שאני עם אנשים... אני כן מאוד משמעותית בכל מקום שאני נמצאת, אבל אני הרבה פחות מרכזית. בכדורסל אני מאוד מרכזית... אני לא אגיד לך שאני "לא מקובלת" כביכול. יש לי הרבה חברים. אבל אני לא מהמרכזיים. אני לא מהראשים של השכבה וזה...."

מיכל: מה זה המסכה שאת שמה?

רותם: "אני נהיית יותר נשית כזאת. אני פחות מי שאני... את רואה אני כאילו מתלבשת כמו אישה. אני מתאפרת. אני זה... אני לא אדבר על כדורסל שאני לא בכדורסל. ולא בקטע של להתבייש. לא בקטע של... אני אפילו לא יודעת מאיזה מקום זה בא... ואז מגיעה למגרש. ואז זה מי שאני. ואז אני המשמעותית. אני נהיית המובילה שכולם מסביבי. ואני יכולה לעשות מה שבא לי ומה שאני רוצה. ולא מעניין אותי כולם.

מורים לא אוהבים אותי כל כך בבית ספר. כי אני... אני לא... כאילו. אני מאוד טיפוס כזה, לא אגיד, את יודעת מה, אני אעשה ככה. קודם כל הרבה פעמים אנשים שלא מכירים אותי ואז נהיים חברים שלי אומרים לי – חשבתי שאת מה זה מתנשאת בהתחלה.... כי אני מאוד משדרת ביטחון שבכדורסל הוא מאוד לגיטימי אבל בחוץ לא. בבית ספר אני יכולה להתנהג בשיעור ולהפריע ולעשות מה שאני רוצה שבכדורסל זה לגיטימי כל המי שאני. אז הרבה פעמים מורים תופסים ממני מן כזאת מאוד – אגרסיבית, וכזאתי."

רותם מייצרת הבחנה מאוד ברורה בין המופעים השונים שלה בכדורסל ומחוץ לכדורסל ומצביעה על הקונפליקט הנוצר מהפערים בין שני המופעים. מחוץ לכדורסל היא נשית, גנדרנית, מתלבשת יפה, ומרגישה אטרקטיבית, אולם בכדורסל על אף שהיא מרגישה ילד, "שלוכית", היא מרגישה חשובה, משמעותית. מדבריה של רותם עולה כי בכדורסל היא ללא מסכה בעוד שמחוץ לכדורסל היא זקוקה למסכה על מנת להתאים לנורמה ולהיות מובנת חברתית (Butler, 1990). בבית הספר היא איננה מצליחה להסתיר לגמרי את רותם הכדורסלנית והדבר יוצר מתחים עם המורות והחברים אשר תופסים אותה באופן מוטעה כיוון שהיא לא מגלמת את תפקידה הנשי כראוי. יתר על כן, בכדורסל להיות אגרסיבית, אסרטיבית, לדבר בקול רם מהווה יתרון, ואילו מחוץ לכדורסל תכונות אלו פועלות לרעתה. מתוך מצבי קונפליקט כגון אלה נובעת האסטרטגיה של השחקניות אשר מאמצות פרקטיקות מגדר מגוונות באופן כזה שישאיר אותן מובנות חברתית וימנע את המחיר החברתי הכבד שאי התאמה מוחלטת לנורמה עלול לגבות מהן (Butler, 1990). כשרותם עוזבת את מגרש הכדורסל היא משאירה בו חלקים ניכרים מהזהות שלה ולובשת עליה פרקטיקות של נשיות אשר משאירות אותה מובנת חברתית. פעולה זו מעידה עד כמה הפרקטיקה הנשית המוטבעת בגוף עלולה להיות מסרסת ולעיתים אכזרית (Young, 1980).

באופן מרתק, על אף השוני ביניהן, גם שירן מציגה חלוקה דומה באמצעות מטאפורת המראה. הנושא הלסבי תופס מקום מרכזי בחוויה של רותם, ודרכו היא הגיעה בראיין לנושאים השונים כמו מגדר, נשיות וגבריות; שירן לעומת זאת נמצאת בזוגיות הטרוסקסואליות והנושא הלסבי לא עלה כלל, לכן ריתקה ואולי גם הפתיעה אותי העובדה כי היא השתמשה במטאפורה לתאר חלוקה דומה בתפיסת הנשיות והמגדר כמו שעשתה רותם.

כשביקשתי משירן לספר לי על נקודה בה היא הרגישה נשית, היא חשה צורך להתחיל בהקדמה:

" אהה... טוב אז נתחיל בהקדמה. הייתי... אז אמרתי לך התלבשתי כמו בנים. הייתי כמו בנים והכל. וזה. ואז כאילו לאט לאט זה התאזן כזה. עכשיו אני... אבל מאז שהייתי ילדה קטנה ממש, לא לבשתי שמלות. כאילו כלום. ושנה שעברה, אז כאילו, אז היה חתונה לקרובת משפחה. ואמרתי יאללה, פעם ראשונה שאני לובשת שמלה לחתונה... ואז גם לבשתי אותה ומשם הלכתי, מהחתונה שנגמרה בשלוש בבוקר, הלכתי לאירוע וכולם כזה הסתכלו עליי כזה, ואמרתי... זה אחרת."

ניסיתי להבין משירן מה היה כל כך שונה: " זה הרגיש לי אחרת. זה לא היה מי שאני. זה לא היה מי שהכרתי. זה לא היה... זה כן היה אני. אבל כאילו נראיתי אחרת".

שירן הוסיפה כי כעת בתיכון אנשים כבר לא פונים אליה בשם משפחתה, שם זה שמור לשירן הילד לדבריה, מי שמכיר את שירן מהתיכון כבר קורא לה שירן. המצב החדש נעים לה, וקשור לכך שיש לה חבר:

"... ועכשיו יש לי חבר כבר הרבה זמן וזה..."

מיכל: זה הופך אותך לנשית?

שירן: "לא הופך אותי. אבל זה שם לי מראה".

מיכל: מה את רואה במראה?

שירן: "משהו אחר ממה שראיתי לפני. זה לא שזה משהו אחר, אבל זה ש.. גם אני עכשיו מבינה שאנשים אחרים רואים אחרת. מבינה? לפני זה כולם אמרו.. כאילו אני לא כמו כל הבנות האלה שנגעלות מזה, וזה, וכאילו.... אני לא מהנשיות האלה שכאילו את יודעת שילכו כזה בעדינות וב... אני לא בנאדם כזה. וגם על המגרש נורא רואים את זה כאילו... ההליכה שלי פה וההליכה שלי פה זה שמים וארץ! אני.. אני רואה איך אני על המגרש הולכת, הולכת כמו שחקנית כדורסל".

מיכל: מה זה הליכה של שחקנית?

שירן: "לא יודעת, הרבה יותר עוצמתית הרבה יותר.. לא בהכרח גברית אבל הרבה יותר.... כאילו, להראות שאני פה, שכולם הסתכלו עליי, שכולם.... נוכחות. לגמרי נוכחות. זה אחרת להיות על המגרש ועל הזה.... אבל אני כן אותו בנאדם, אני כן.... למרות שעל המגרש יש לי הרבה יותר ביטחון מביום יום".

מיכל: אוקיי אז זה מה שרואים במראה של הכדורסל, מה רואים במראה הנשית יותר?

שירן: "אה... לא יודעת. שאני לא אותו ילד. כאילו עם השיער הקצר משחק עם הבנים. אני כבר כאילו, כמו... כמו כל הבנות. כאילו. הרבה יותר... מהבחינה של נשיות אני כמו כולן... עדיין את יודעת אני לא כמו כל הבנות כי אני לא כמו שאמרתי, מהאלה שאת יודעת, ילכו ויעשו ציפורניים וזה וזה... אבל כן אני הרבה יותר נשית. זה נותן... אה... לא יודעת. זה. זה דרכים אחרות להסתכל על העולם".

שירן מציגה בתבונה רבה את המורכבות של הזהות שלה, ובעיקר את המשא ומתן שאיתו היא מרגישה בנוח. ברצוני להתייחס למספר דברים העולים מדבריה של שירן, שיש בהם כדי לסכם את הפרק הנוכחי על גוף, נשיות וגבריות.

השימוש של שירן במראה כמטאפורה מעניין. מראה היא אמצעי חיצוני, ומסמלת למעשה את המבט החברתי. במראה שירן מבינה איך החברה רואה אותה, בייחוד כאשר היא עוטה על עצמה שמלה וגיזונים נשיים נורמטיביים. יתר על כן, המראה, כלומר החברה, לא הופכת אותה למשהו אחר, אלא רק מציגה לה השתקפות. במילים אחרות, המהות של שירן נשארת אותו הדבר מבחינתה, רק המצג שונה. תוך שימוש במטאפורת המראה שירן מצביעה על אסטרטגיית הפעולה שלה, ועל האופן בו היא מארגנת בצורה מעט שונה את הנשיות. שירן במראה היא לא כמו בכדורסל, בכדורסל היא עוצמתית, נוכחת, כולם רואים בהליכה שלה שעכשיו זאת שירן של הכדורסל. שירן במראה, זאת של החיים מחוץ לכדורסל, מאמצת קוד

התנהגות "נשי" בהתאם לנורמות החברתיות המצופות מבנות גילה. עם זאת, היא עדיין ממקמת את עצמה לא כפי שהחברה תופסת נשיות אולטימטיבית (עם הלק והציפורניים). שירן באמצעות המראה מבינה איך אחרים רואים אותה, ומאמצת מופע שמאפשר לה לשמור על מהותה (עוצמתית, נוכחת) גם כאשר מגלמת מופע שאמור להיות חלש, עדין, מהוסס (Young, 1980). שירן מבטאת למעשה את ההבדלים בין הזירות, את תפיסת המגדר של החברה ואת תפיסת המגדר שלה את עצמה.

מיכל: שאת יוצאת מאימון את מרגישה סקסית, נשית?

שירן: לא. כאילו נשית כן, סקסית לא.

מיכל: אבל להיות בתלבושת שחקנית כדורסל שלך לא גורע מהיותך נשית?

שירן: בכלל לא. זה חלק מזה. זה חלק מהעניין של הנשיות שלי. כאילו."

מצד אחד, החברה מעניקה לשירן את הלגיטימציה לנשיות, וכך במובנים מסוימים משמרת את מעמדה כ"אחר". דה בובאר טוענת כי האישה מובנת כ"אחר" של הגבר: "היא נקבעת ונבדלת יחסית לגבר, ולא הוא יחסית אליה; היא הלא מהותי לנוכח המהותי. הוא הסובייקט, הוא המוחלט; היא "האחר" (דה בובאר, 1949: 13). מושג "האחר" מציע כי הסובייקט יוכל לכונן את זהותו כאשר יוכל להעמיד את "האחר" לעומתו, אשר משקף את הניגוד שלו. כך דה בובאר טוענת כי משחר ההיסטוריה נשים הובנו והוגדרו לעומת וביחס לגברים (שם, 12). כלומר, כינון האישה כ"אחר" הוא למעשה צמצומה ליישות אימננטית בלבד, והתעלמות מהיותה סובייקט טרנסנדנטי כפי שהגבר תופס את עצמו.

ומצד שני, שירן מעידה כי החברה, המראה, לא יכולה להפוך אותה למשהו אחר או לשלול ממנה את הזהות שלה כפי שכוננה באופן אחר בזירת הכדורסל. הזהות של שירן שכוננה בכדורסל היא זהות שלא ניתן לגעת בה, היא בלתי פגיעה, ואילו הזהות שמחוץ לכדורסל היא זאת שניתנת לעיצוב, למשא ומתן ולמבט חיצוני. אמנם עדיין נוכח מנגנון פיצול זהויות, חוסר

נחות מסוים באחת הזירות, אולם האפשרות לחוות את שני העולמות, היא דבר שלא יסולא בפז. בחברה פטריארכלית בה גוף האישה נתון לדיכוי מתמיד, צמצום, רדוקציה למין ולמיניות, השחקניות מצליחות לייצר מופעים שונים, מורכבים, המתגרים את הציפייה החברתית מהן. בפעם הראשונה הן מאתגרות את החברה כשהן משחקות כדורסל ומציגות מופע "גברי", אגרסיבי, משמעותי, חזק (Caudwell, 2007). בפעם השנייה מאתגרות את החברה כאשר הן מציגות מופע "נשי", נורמטיבי.

כששאלתי את שרון האם הכדורסל מערער על הנשיות שלה היא ענתה בתובנה מרוכזת :

"נשיות [חזקה] זה כשבחורה מרגישה טוב עם הגוף שלה, היא בטוחה בו... ככה זה בכדורסל. אני בטוחה בגוף שלי, טוב לי איתו כשאני על המגרש. גם על המגרש אני אישה".

שרון בעצם מעבירה מסר מאוד ברור - על המגרש זאת הנשיות החזקה שלי, שם אני אישה כמו שאני רוצה להיות וכמו שאני מוכנה להיות .

בכדורסל השחקניות מתנסות מגיל צעיר בפעילות גופנית הנתפסת כגברית; עם גיל ההתבגרות והדרישה החברתית לפמיניזציה הן מתמודדות עם משבר בו הן צריכות לנטוש את הזהות הטומבוית שלהן. ההתמודדות עם המשבר מולידה עירעור על קטגוריות המגדר המקובלות, כך הן מבינות את עצמן כיכולות ליהנות משני העולמות, להיות גם גבריות וגם נשיות, ובעצם לארגן באופן עצמאי את זהותן. השחקניות מחדדות את ההבחנה: הן לא גבר ולא אישה, הן כדורסלניות. הכדורסל פותח לשחקניות חופש פעולה רב יותר, הן מתנסות במגוון רחב של מופעים מגדריים, ולבסוף תוך משא ומתן נבון ושמירה על מובנות חברתית הן מגבשות זהויות רבות, סותרות, משלימות, מבלי לשלם מחיר כבד מדי (Butler, 1990).

רותם, שירן ושאר השחקניות, מדברות על נשיות וגבריות בשתי רמות שונות. ברמה המודעת הן תופסות את הקטגוריות כמנוגדות זו לזו, אולם ברמה הלא מודעת, הן מגשרות על

הניגודים באמצעות קטגוריה שלישית - "כדורסלנית", אשר לא מוותרת על אף אחת מהזהויות, נהנית משתיהן ומעוניינת להחזיק בשתיהן. כפי ששירן מיטיבה לנסח: **"זה דרכים אחרות להסתכל על העולם."**

בין הכדורסל לחיים האמיתיים - גוף ומסוגלות עצמית

השחקניות מצליחות להעתיק את הסגולות שהן הרוויחו בכדורסל "דרך הרגליים" למרחב שמחוץ לכדורסל. שירן מספרת:

"...למרות שאני נורא בנאדם שכל דבר שאני עושה.. או לא עושה, כל דבר שיגידו לי לעשות מבחינתי אני הכי טובה בזה. כל אחד אחר שיעשה את זה – אני אעשה את זה יותר טוב [...] מבחינת הצבא או קי? אני מתמיינת להיות מדריכת סימולטור בטיס. זה תפקיד מאוד נחשק בצבא, הרבה בנות מאוד רוצות את זה. עכשיו יש מיונים... במיונים כאילו, אני, אני יושבת במיונים שם אני מסתכלת על כולן, ואומרת סבבה הן טובות, אבל אני בדוק יותר טובה!"

שירן אומרת דבר מדהים: למעשה לכל מקום שהיא הולכת אליו, לא משנה איזה מטלה או משימה עומדת בפניה, היא מחזיקה בביטחון העצמי כי היא הטובה ביותר. במושגים של אייריס מריון יאנג, שירן למעשה לא מכירה את הפחד מפני ביצוע מטלה (Young, 1980). שאלתי את שירן מאין היא שואבת את הביטחון הזה, והיא ענתה:

" לא יודעת ת'אמת. אני פשוט בנאדם שחוש... כאילו זה לא שאני מתנשאת ואומרת שאני הכי טובה בהכל, אבל כאילו, יש הרבה דברים שאני יודעת שאם אני ארצה אותם אני אעשה את זה הכי טוב. כאילו. נקודה. זה לא משנה כאילו [...] אני חושבת שהרבה מהביטחון הזה מהכדורסל. אם לא הייתי בכדורסל לא היה לי כזה ביטחון."

שירן מצביעה על הכדורסל כמקור לביטחון העצמי הרב. הקשיתי ושאלתי מה בדיוק בכדורסל, והיא ענתה בהחלטיות רבה, ללא היסוס, את התשובה הכי החלטית וקוהרנטית שהעניקה לי בראיון כולו:

" הקבוצה!! העניין הקבוצתי. העניין של ה-להיות ביחד. ולהוביל קבוצה. לא יודעת, להיות חלק מקבוצה. להיות חלק מהדבר הזה. להשוות את עצמך לאחרים. כאילו אני.... כאילו נגיד היה לנו במיונים האלה הרצאה. כולם ישבו ולמדו, וכתבו להם נקודות וזה. כאילו נתנו לנו חומר ללמוד וצריך להכין הרצאה של 3 דקות. כולם למדו, וישבו, והתחילו לכתוב להם נקודות וכל מיני דברים וכל מיני זה.... אני קראתי את זה שלוש פעמים. אמרתי – אחלה, אני יודעת הכל. מה אני אעשה את זה יותר טוב מהם. מה אני צריכה להתחיל לכתוב את כל הדברים. לא בטוח שהייתי יותר טובה אבל מבחינתי כאילו..."

טענתי המרכזית היא כי שחקניות הכדורסל מצליחות באמצעות המשחק להתגבר על ההבניות החברתיות הממשטרות את גוף האישה, כפי שהצגתי בחלק התיאורטי. בכדורסל, השחקניות מתנסות בפעילות שמערערת את הדיכוטומיה גוף-נפש, ומעניקה להן אפשרות להכיר את גופן בדומה לאופן בו גברים מכירים את גופם: הבנת גבולות הגוף הפיזי באמצעות פיתוח שרירים, דחיקת קצה גבול היכולת, תחרות המאפשרת להשוות את עצמך לאחר. כמו כן, פעילות ספורטיבית מבקשת מהספורטאית לפתח שרירים, לנצל את המרחב העומד לרשותה, להיות נוכחת עם גופה ולתפוס מקום במרחב. ספורטאיות מבינות באופן מלא את פוטנציאל הגוף שלהן, את גבולות היכולת של הגוף כמכשיר. כך, הן מצליחות לכוון את עצמן באופן טרנסצנדנטי ואימננטי כאחד – הן מסוגלות לחשוב על עצמן לא רק בניגוד לאחר, אלא גם, כדבר בפני עצמו, שלם, מלא (Young, 1980).

בכדורסל השחקניות מתגברות על המגבלות שיאנג מציגה. ההבניה החברתית של הגוף הנשי מובילה נשים לפחד וזרות מהגוף שלהן, וכך גם לחשש מפני כל משימה (Young),

1980). לעומת זאת, שירן מסמנת את עצמה בתור הכי טובה תמיד. שירן מצביעה על הכדורסל כגורם המעצב לביטחון העצמי והמסוגלות העצמית.

רותם ממקמת את היותה גורם משמעותי בכדורסל בגוף ובנוכחות שלה:

" פתאום אני נהיית, יש לי הרגשה שאני משמעותית, שאני חשובה. אם אני חולה ומפסידה משחק אני אהיה חסרה שם. צריך אותי. זה נותן לך מקום פשוט להיות... זה אני שם. צריך את הגוף שלי."

רותם ממקמת את האינטלקט בגוף, הנוכחות וההיעדר שלה טמונים בגוף. החיסרון של רותם על המגרש מתבטא בחסרון והיתרונות שהיא מעניקה באמצעות הגוף שלה. לדוגמה, הקול החזק שלה והעידוד שלה את השחקניות האחרות, הגוף והאנרגיות שלה כשחקנית אשר סוחפות את הקבוצה לשמור טוב ולהתקיף טוב. ציטוט זה מהווה ביטוי לטענתה של יאנג כי האינטלקט נמצא בגוף הממשי ולא רק ברוח. כך, מרחב הפעולה שבכדורסל מעניק לרותם משמעות ונוכחות, בשל השימוש הרב בגוף ובתנועה וההשלכות המידיות של הגוף במרחב זה (Young, 1980). במילים אחרות, להיעדר הגוף של רותם במשחק יש השלכות מאוד ברורות, ללא תיווך חברתי. השימוש הרב בגוף על המגרש מאפשר לרותם לכונן את עצמה באופן אחר המתנגד לפעולתו של הדיכוי הפטריארכלי על גופה. בניגוד להבניה החברתית את גוף האישה כקטן ומצומצם, רותם בכדורסל מציגה גוף נוכח, משמעותי, חזק, שרירי.

במובן מסוים, דווקא הזירה הספורטיבית, הכפופה לשיח גברי-הטרנסקסואלי הגמוני, היא זו המעניקה לנערות את האופציה להרגשה אותנטית. בכדורסל, הן נעדרות את הפיקוח החברתי הדומיננטי על הגוף הפיזיולוגי שלהן וכך באפשרותן לזכות בו מחדש (Caudwell, 2007). בדומה לטענה של פוקו, כי לעיתים אין לדעת מה יהיו תוצאי הכוח, בכדורסל השחקניות מצליחות להתנגד לשיח הדומיננטי בדמות התנגדות לנורמות מגדריות ולא

הפנמתן (Markula & Pringle, 2006). ילדה בת 12 שלומדת לרוץ, לקפוץ, לגעת ולהשיג ניצחונות גדולים או סלים קטנים באמצעות הגוף שלה, מתגברת על הפחד והחשש שמאפיינים גופים נשיים אחרים. ילדה שמבינה לאן הגוף שלה ככלי יכול להביא אותה, תהיה "אמיצה" יותר, תנהיג, ותגלה בטחון בעצמה כאשר היא מתמודדת עם פעילויות חדשות הניצבות בפניה. ניתן לומר כי זהו תיקון לכוונתיות המעוכבת ולאחדות המקוטעת שיאנג מתארת (Young, 1980). כפי שמעידה נועה:

".... תמיד הייתי קפטנית והכל, והיה מן קטע כזה של הקבוצה והביחד, לסחוב אחרך את הקבוצה. זה משהו שמאוד רציתי, התמכרתי לרצון הזה להיות מובילה.... תמיד הייתי כזאת, אבל אני חושבת שהכדורסל היה הטריגר שהביא את זה לידי ביטוי...."

במילים אחרות, משחק הכדורסל והערכים שנועה למדה באמצעות הגוף, סייעו לה לפתח יכולות שאולי לא היו מקבלות ביטוי ומתפתחות ללא הכדורסל. מרחב הכדורסל למעשה מעניק לשחקניות את ההזדמנות לפתח יכולות שנתפסות כלא נשיות (Caudwell, 2007). יאנג טוענת כי מונעים מילדות את ההזדמנות לפתח את היכולות הפיזיות שלהן מגיל צעיר בכך שמונעים מהן שימוש מלא בגופן. (Young, 1980). בזירת הכדורסל אנו עדות למרחב שמעניק להן את ההזדמנות הזאת, להיות נוכחות עם הגוף, לקבל משוב חיובי ומעצים בנוגע לגוף החזק, השרירי, הנוכח שלהן. התגובות החיוביות לגופן של השחקניות מאזנות את התגובות הביקורתיות שהן סופגות מחוץ לזירת הכדורסל.

החשיבות והמרכזיות של הכדורסל בחייהן של השחקניות מתבררות כאשר מבינים כי להיות שחקנית כדורסל הוא סטאטוס שלא נושא עמו הון חברתי. למרות הסטיגמה החברתית המוצמדת לשחקניות כדורסל והעובדה שהכדורסל לא מקנה להן הון תרבותי, הן אינן מוותרות על הזירה הזאת, כפי ששרון ניסחה:

"כדורסל זה משחק של המון שכל, וגם המון מגע, פיזיות. אני יודעת שהכשרון שלי הוא

בשכל ולא ברגליים, אבל בחיים לא אוותר על הכדורסל, על המגרש אני חיה".

כלומר, הכדורסל מאפשר לשחקניות זירה לגיטימית להתנהגות "גברית" שלא אופיינית לנשים ואף לא לגיטימית לנשים בזירות אחרות. כך, בזירת הכדורסל השחקניות מצליחות לנהל משא ומתן עם הנורמות החברתיות, ולמעשה מכוננות בעצמן את נשיותן דרך הזירה בה הן יכולות לנוע באופן המנוגד לתפקידי המגדר שלהן (Young, 1980). הכדורסל מהווה עבורן "בית", מקום נוח ומפלט להיות יותר אותנטיות: **"בכדורסל, אני מרגישה הכי טוב. שם זה הבית. הכי נוח לי. אני אוהבת את העוצמה, האגרסיביות, בכדורסל יש גם המון שכל."** שרון מדברת על מה שהכדורסל תורם לה במושגים גופניים, וכן על מצב נוח, בית שמאפשר את זה.

למעשה, השחקניות ממקמות את הסובייקטיביות והאינטלקט שלהן בגוף ובאופן ספציפי בגוף ה"כדורסלני". משחק הכדורסל, המאופיין באסרטיביות גופנית, מגע ותחרות חיובית, מאפשר לשחקניות הזדמנות לכונן את הסובייקטיביות שלהן באופן המתנגד לפיקוח ולמיגדור הגופני. לכן, כפי שניכר במחקר זה, השחקניות מעניקות משמעות רבה יותר להישגים הקשורים בכדורסל, שכן במרחב זה הן מציגות זהות המכוננת באופן עצמאי יותר המתנגד לשיח הדומיננטי.

בחברה אשר מגבילה ומדכאת נשים באופנים רבים ומגוונים, כאשר האתר המרכזי של הפיקוח החברתי הוא גוף האישה (Young, 1980; Bartky, 2010; Bordo, 1987), יש ערך רב ליכולת שלנערות מתבגרות לבטא ביטחון בגופן. זירת הכדורסל פועלת כאתר של משא ומתן ואיתגור של הנורמות החברתיות מספר פעמים. ראשית, הנערות עושות פעילות אשר נחשבת "גברית" ומנוגדת לתפקידי המגדר שלהן ברמה הבסיסית ביותר. שנית, זירה זאת מעניקה להן את האופציה ללמוד את גבולות הגוף שלהן, מה הן מסוגלות לעשות ולהשיג באמצעותו, דבר אשר נמנע מנערות בדרך כלל (Young, 1980). השחקניות מצביעות על

הקשר בין ביטחון עצמי גבוה לבין הכדורסל, הקבוצה, ההישגים. שלישיית, זירת הכדורסל מאפשרת להן מרחב בו הן יכולות לנהל משא ומתן על ביטויי הנשיות שלהן. השחקניות לא שוברות את המבנה החברתי או את קטגוריות המגדר. הן כן מאתגרות ומסמנות נקודות תורפה במערך הנוקשה של תפקידי המגדר, הן מצליחות לאתגר במידת מה את המגבלות על גוף האישה באמצעות הכדורסל, הן כן מצליחות לקיים משא ומתן מסוים על נשיותן (Butler, 1990).

חברות, אחווה והרצף הלסבי

נדבר נוסף בחוויה של השחקניות עמו אבקש להתמודד, הוא אולי המדובר ביותר והסטיגמטי ביותר, המיניות. אבקש להתייחס לנושא זה מנקודת מבטן של השחקניות תוך שימוש במושגיה של אדריאן ריצ', הרצף הלסבי והקיום הלסבי.

מושג הרצף הלסבי שטבעה ריצ', מתייחס לחוויית החיים של נשים בעולם, ולא רק לנשים המקיימות יחסים מיניים עם נשים אחרות. לטענתה, הרצף הלסבי הוא טווח החוויות של קשרים עמוקים ומשמעותיים בין נשים, העובר בחייהן של נשים לאורך ההיסטוריה. מושג הרצף הלסבי מתאים במיוחד להבנת החוויה שמתארות השחקניות:

" הרצף הלסבי הוא טווח העובר בחייה של כל אישה ואישה לאורך ההיסטוריה - של התנסות המתאפיינת בהזדהות-נשית; לא רק את העובדה שאישה התנסתה במגע מיני גינטלי עם אישה אחרת או חושקת במודע במגע כזה. אם נרחיב את משמעות המושג כך שיכלול צורות רבות נוספות של עוצמה ראשונית בין נשים, כולל שיתוף בחיים פנימיים עשירים, חבירה נגד הרודנות הגברית, הענקה של תמיכה מעשית ופוליטית וקבלתה"
(ריצ' 1980 : 87)

ראשית, מעבר לעובדה כי אף לא אחת מהשחקניות מגדירה את עצמה כ"לסביות", עולה מן הראיונות כי הן מזדהות עם הגדרת הלסביות המורחבת שמציעה ריצ', ורואות בחברותיהן לקבוצה שותפות לדרך, לחוויות, מעניקות תמיכה אחת לשנייה וכן מזדהות וחברות יחדיו נגד הרודנות הגברית והדיכוי שלהן כספורטאיות. השחקניות מעידות כי הן החברות הכי טובות, ללא תנאים, ורק הן יכולות להבין לעומק את החוויות זו של זו בתור שחקניות כדורסל. למעשה, האחוה הכדורסלנית מהוה ביטוי לרצף הלסבי באופן שמזכיר את אחוות הגברים הצבאית, שנעדרת באופן מובהק מהחוויה הנשית, כפי שטענה סימון דה בובואר'. כפי שטענה דה בובואר, הפרדתן של נשים אחת מהשנייה הינה שורש הבעיה והקושי של נשים להתאחד לקבוצה פוליטית; "פעילותן של הנשים לא הייתה מעולם אלא תסיסה סמלית גרידא. הן השיגו רק את מה שהגברים הסכימו להעניק להן; הן לא לקחו, הן קיבלו. זאת משום שאין להן אמצעים קונקרטיים להתלכד לאחדות אחת, שתתיצב מול הצד שכנגד. אין להן עבר, היסטוריה או דת הבלעדיים להן, אין להן סולידריות של עבודה ושיקולי תועלת כשל מעמד הפועלים.... הן פזורות בין הגברים וקשורות לגברים מסוימים- אב או בעל- באופן הדוק יותר מאשר לנשים אחרות...." (דה בובואר: 1949, 16). ריצ' מוסיפה כי ההזדהות הנשית היא מקור של אנרגיה, עוצמה נשית, הטומנת בחובה כוח "לשנות את היחסים החברתיים בין המינים, לשחרר את עצמנו וזו את זו" (ריצ': 1980, 94).

אותה אחווה נשית, הזדהות נשית, אשר, נעדרה והושתקה במהלך ההיסטוריה, מקבלת במה לא צפויה בזירת הכדורסל. ניתן לומר כי זירת הכדורסל מהווה זירה חתרנית בה הרצף הלסבי אליבא דריצ' מממש את הפוטנציאל שלו לפחות חלקית - השחקניות מזדהות אחת עם השנייה, חוברות יחדיו נגד הרודנות הגברית בעצם עיסוקן בספורט, ואף מאתגרות את שיח המיניות כשהן לא נכנעות לקטגוריות החברתיות ומיישמות את הרצף הלסבי. עמית מסבירה מה טיב הקשר עם השחקניות לקבוצה, אף על פי שלדבריה חבריה הטובים ביותר הם שחקני הכדורגל מהכיתה: " ... רק עם הבנות מהכדורסל, הן בנות שחוו את אותם

דברים כמוני. בנות אחרות לא יכולות להבין מה אני מדברת. רק עם הבנות מהקבוצה.

אין לזה תחליף בכל זאת". דליה מוסיפה:

"אנחנו קבוצה מאוד מחוברת, לא משנה מה קורה הן איתך. אהבה ללא תנאים. אם את חלק מאיתנו יש לך קשר אלינו את מחוברת. יש את החברות מהלימודים, אבל אין כמו הבנות מהקבוצה, זה כמו אגרוף, זה הגרעין, לשם אני בורחת כשרע".

כלומר, השחקניות חולקות יחד את אותן חוויות חזקות, משמעותיות, אותה העצמה נשית, וכן יכולות להזדהות הכי טוב זו עם זו, הן חולקות דרך ומסייעות אחת לשנייה כשרע בלימודים, עם ההורים, עם בת'בן הזוג ועוד. הן מנהלות מערכות יחסים קרובות ותומכות, המזכירות מערכת יחסים זוגית גם כאשר אין בהן מימד אירוטי. פרשנות כזו של חווית החיים של השחקניות מחזקת את אחד הטיעונים המרכזיים בעבודת מחקר זאת: זירת הכדורסל מצליחה להוות זירה שבה מזדמנות לשחקניות אפשרויות לערער ולו במעט את תפיסות המגדר המקובלות.

שנית, מיניות השחקניות אינה מוגדרת. בכל הראיונות הן לא הגדירו את עצמן כלסביות ואף נמנעו משימוש במונח זה. בניגוד לתפיסה החברתית הרווחת של נטייה מינית הן לא מרגישות כי גורלן נגזר, הן נולדו כך, או שמצבן הוא תמידי. הן מתארות מיניות כדבר דינאמי, משתנה, כאשר משיכה חד-מינית איננה מגדירה "טיפוס" או זהות בלתי משתנה. גם שחקניות שלא התנסו ביחסים לסביים לא פסלו את אפשרות קיומם בעתיד. דליה אשר לא התנסתה ביחסים לסביים עד כה ציינה: **"יכול להיות שאני אהיה עם בחורה פעם, לא יודעת...או שכן או שלא, עד עכשיו זה לא קרה".** השחקניות מצביעות על הכדורסל כמרחב שמעניק לגיטימציה חברתית להתנסויות שונות. בתוך מרחב זה הדיכטומיה הטרוסקסואליות/הומוסקסואליות איננה נוקשה כל כך. כפי שנגה מעידה על עצמה: **"אוקיי..אני אתחתן ויהיו לי ילדים וכל החיים בניים? לא, רציתי לראות עוד... ובטח שאת בסביבה שיש את האופציה".** כלומר, נגה מסבירה לנו כי אלה קטגוריות נזילות, שניתן לנוע

ביניהן. יחסים עם גברים ויחסים עם נשים אינם מוציאים זה את זה. בראיון אחר, עמית מעידה כי לקחה על עצמה את תפקיד השגרירה החדשה של רמת חן בנבחרת ישראל, שם הסטיגמה הלסבית של קבוצת רמת חן מושרשת היטב. לטענתה, חשוב מאוד שלא תהיה סטיגמה ולא תהיה כפייה של השחקניות המבוגרות יותר על הצעירות לנסות "להיות עם בנות", מתוך החוויה האישית שלה, ששחקניות בוגרות יותר העבירו לה את המסר כי עליה להתנסות עם בנות:

"כי בסופו של דבר זה מחלחל לראש. זה חוויה אישית. אני הרגשתי על כלום, לא היה מגע לא כלום, מתוך שיחות טלפון, התחלתי להרגיש איך זה בא..."

כאשר שאלתי אותה האם יש לה אנטי ללסביות בכדורסל קיבלתי הסבר מנומק ומאוד מפתיע:

"עכשיו במחזור הזה של הקדטיות שהייתי הכי גדולה, אני ועוד אחת מרעננה, הכי יוצאות עם בנים. כולם אמרו שאנחנו זורמות, ככה תפסו אותנו, ובצדק. יש לנו את הרפטואר הכי גדול, וזהו, אמרנו שדי אנחנו לא יכולות ככה בלי להתנשק כל כך הרבה זמן. והיו קטעים שפשוט התנשקנו אחת עם השנייה. לא היה לנו איכפת כי אנחנו יודעות שזה לא אנחנו. אבל הנה מהבחינה הזאת אין בעיה להתנשק עם בת. כאילו, פיתחנו עוד סוג של תמיכה. כל הזמן בנות, אותן בנות, וזה היה מצחיק כזה".

למעשה, עמית לא מפחדת מקיום יחסים אירוטיים לסביים או מערכות יחסים קרובות מאוד עם נשים, הפחד שלה הוא מפני הסטיגמה החברתית, הנושאת מטען שלילי וכן מבצעת רדוקציה מכאיבה. עמית לא רוצה שיחשבו עליה שהיא הכדורסלנית הגברית ולכן היא לסבית. התייחסות כזאת מבצעת רדוקציה לחווית החיים שלה לכדי סטיגמה, בעוד עמית מפרשת את החברויות עם כדורסלניות אחרות באופן אחר, וגם הנשיקה, אשר נתפסת אצל הנערות המתבגרות כסוג של מגע מיני מובנת כצורה של תמיכה. היא יוצרת הפרדה בין

ביטויים לסבייים חיוביים ומקובלים עליה ובין ביטויים של לסביות לפי הסטיגמה החברתית, שכן אין לה "שום בעיה" להתנשק עם חברותיה לנבחרת, איתן היא מבלה חודשיים רצופים כמעט במהלך החופש הגדול. לטענתה, הנשיקה עם החברות היא עוד סוג של תמיכה אחת בשנייה שהן פיתחו, וכך גם היחסים הקרובים שלהן. דבריה ומעשיה של עמית מעידים על איתגור של המערכת המינית וקיום של רצף לסבי, בין אם ביטויים ארוטיים ובין אם חברות אמיצה - הכל חלק מאותה רשת תמיכה. במילים אחרות, הנשיקה היא עוד ביטוי להזדהות שלהן אחת עם השנייה ומוצאת את מקומה בתוך טווח החוויות שהן עוברות יחדיו - לצד שיחות נפש, ועידוד באימון ובמשחק, ואיננה ביטוי להיותן "לסביות". עמית מדגימה לנו באופן נפלא את משמעותו של הרצף הלסבי ואת הביטוי שלו בזירת הכדורסל - רשת תמיכה של נשים אשר נתונות תחת אותן סטיגמות ואותו דיכוי חברתי ושותפות לאותה אהבה גדולה לכדורסל אשר ממנה הן שואבות עוצמה ובעזרתה מאתגרות את מערכת הערכים והקטגוריות הפטריארכלית המוחלות על גופן ומיניותן. דבריה מדגימים גם הבנה שונה של קטגוריית המיניות כנזילה ומאפשרת ולא קבועה ורדוקטיבית.

לסיכום, השחקניות מבינות את היחסים ביניהן בדומה לאופן שבו אדריאן ריצ' מבינה את הרצף הלסבי, וכך הן מכוננות הן את המיניות שלהן והן את היחסים ביניהן. היחסים בין השחקניות מהווים ביטוי של הרצף הלסבי - החל מחברות אמיצה, רשת תמיכה, הזדהות נשית עד למערכות יחסים בעלות ביטויים ארוטיים. הן גם מציבות ביטויים ארוטיים כחלק מקשרי התמיכה מבלי שאלו יעידו על זהותן ומבלי להגדיר את עצמן כ"לסביות". הבנת החוויה הלסבית הכדורסלנית דרך מושג הרצף הלסבי מעניקה לה מורכבות ועומק, ומדגישה את היבטיה המעצימים והמשחררים. נדמה לי כי מושג הרצף הלסבי מאפשר את ההבנה המעמיקה ביותר של היחסים בין השחקניות ושל הזהויות שהן מגבשות, ומתארת את המציאות שלהן באופן מדויק תוך התחשבות והכרה במרחב החברתי, הזמן והמקום.

דיון

בפרק זה אבקש לדון בממצאים שהצגתי בפרק הניתוח ובמשמעויותיהם תוך שימוש בתיאוריה. אנסה להצביע על נקודות חשובות העונות לשאלת המחקר: כיצד הפרקטיקה הגופנית שמגולמת בכדורסל מעצבת, מבנה ומשנה את תפיסת הגוף והנשיות של הספורטאיות? כמו כן, אבקש להציע מבט אחר על חווית הגוף והנשיות של השחקניות כפי שהיא עולה מדבריהן.

בספרם של פירקו מרקולה וריצ'רד פרינגל (Foucault, Sport) (Markula & Pringle, 2006) "And Exercise" טוענים השניים כי פעילות גופנית מהווה טכנולוגיה של משטור הגוף. הפעילות הגופנית פועלת כטכנולוגיית משטור על הגוף ומכתיבה את אופני המגדר שלו. עם זאת, מרקולה ופרינגל טוענים כי במקרים רבים נמצא כי דווקא הספורט והפעילות הגופנית מאפשרת להתנגד לטכנולוגיות משטור הגוף. לטענתם, נמצא כי במקרים מסוימים הפעילות הגופנית מהווה כלי להתנגדות למשטור הגוף ולפיקוח עליו. באחד המחקרים שהם מתארים/סוקרים נמצא שבאמצעות פעילות גופנית נשים מצליחות לבצע משא ומתן על זהותן וכך הופכות את החוויה הגופנית לכלי התנגדות לדיכוי המגדרית באמצעות פרשנות ומשא ומתן מאתגר עם החוויה הגופנית (Markula & Pringle, 2006:101). לטענת השניים, לא תמיד הכוח הפועל משפיע עלינו באותו האופן ובמקום להכפיף את כל הסובייקטים בצורה אחת הוא מפצל אותנו ויוצר זהויות שונות במסגרת התגובות השונות לכוח. ספורט לא רק מחזק ומשעתק תפיסות מגדריות לגבי נשיות וגבריות אלא יכול גם להוות כלי ליצירת ריבוי של זהויות שמאתגרות את התפיסות המגדריות (Ibid, 102).

כך, זירת הכדורסל מהווה לשחקניות זירה של התנגדות לתפיסה ההגמונית של גבריות ונשיות. זירת הכדורסל מסמנת להן את גבולות המגדר שלהן כאשר היא מסמנת לשחקניות שהן משתתפות במשחק "של גברים", שהן עלולות להיתפס כ"גבריות" כלומר חורגות מהמגדר שלהן, ובו זמנית מעניקה להן גם אפשרות להתנגד לגבולות המגדר הללו, לחצות

אותם ולערער עליהם. מתוך הדואליות הזאת, המשפיעה באופן ישיר על חווית הגוף והנשיות שלהן, הן מבצעות את המשא ומתן שסופו ביצירת הקטגוריה השלישית - כדורסלנית. קטגוריית הכדורסלנית היא ביטוי לגבולות המגדריים והגופניים שהשחקניות חצו ואיתגרו, המשא ומתן שהן ביצעו עם טכנולוגיות הידע הממשעות וחווית הגוף האינדיבידואלית שלהן.

מה היא אותה כדורסלנית? הכדורסלנית הינה זהות המכילה בתוכה מגוון רחב של ביטויי מגדר וזהויות, היא מאתגרת, אמיצה, יש לה קול, היא יכולה לעשות דברים המנוגדים לתפקידי המגדר שלה, היא חזקה, מסוגלת, אסרטיבית, מנהיגה, משמעותית, היא יכולה להשתמש בגופה במרחב, יש לה נוכחות ועוצמה, והיא מובנת חברתית. אותה כדורסלנית גדלה לתוך ילדות טומבוי, המאופיינת בשיער קצר, נעלי ספורט, ופעילות גופנית רבה. כך הילדה גדלה תוך שהיא לומדת את גבולות הגוף הפיזי שלה, כמה כוח היא יכולה להפעיל, כמה גבוה יכולה לטפס על עצים, כמה מהר היא יכולה לרוץ, וכמה טוב לקלוע לסל. לאחר מכן, בתחילת גיל ההתבגרות היא מבינה כי עליה לשוב על עקבותיה לחיק גבולות המגדר אליו היא משתייכת, עליה לאמץ סממנים נשיים, שיער ארוך, בגדים תואמים, ועליה לצמצם את אופני הניעות ה'כדורסלניים' שלה למרחב הלגיטימי לכך - הכדורסל. כך נוצרת זהות קונפליקטואלית אשר מלהטטת בין שתי זירות - באחת עליה להיות מובנת כ'נשית' ובשנייה היא רשאית לחזור לאופני ההתנהגות ה'כדורסלניים' שלה. בתהליך זה השחקנית מבצעת משא ומתן עם נורמות המגדר ההגמוניות ועם זהותה החורגת מגדרית היוצרת את הקטגוריה השלישית - כדורסלנית: נערה אשר לא מוכנה לוותר על אף אחת מהזהויות, מאמצת את ביטוי המגדר המאפשרים לה לרוץ, להשתמש בגוף, להזיע, לדחוף, להיות אסרטיבית, לדבר בקול רם ולצעוק, ומאידך גיסא נשארת מובנת חברתית כנערה המתלבשת בהתאם לנורמות המקובלות, ומתאימה את עצמה לזירה שמחוץ לכדורסל, גם אם בקטגוריה ייחודית. בשונה מסטיגמת הבוץ' או הספורטאית הלסבית אשר טעונות במשמעויות שליליות רבות, השחקניות יוצרות את הכדורסלנית, מעין קטגוריה עצמאית משלהן, דרכה הן מכוננות את זהותן באופן חיובי המערער או לפחות מותח את גבולות המגדר המקובלים.

השחקניות הופכות את קטגוריות המגדר נשיות וגבריות לנזילות, "משחקיות", כאשר בכל סיטואציה חברתית הדורשת קודים התנהגותיים שונים הן לובשות את ביטויי המגדר המתאימים. כפי שבאטלר טוענת, המגדר הוא מערכת של כללים וחוקים אשר ביצועם החוזר כל פעם מחדש הוא שמעניק את התוקף הן למערכת והן לזהות המגדרית האישית (Butler, 1990). לכן, כאשר השחקניות מדגימות החלפת ביטויי מגדר במיומנות כה מרשימה, הן למעשה מחזקות את הטענה הבאטלריאנית בדבר הביצועיות של המגדר. השחקניות מדגימות את האופן בו המגדר הוא פרקטיקה שיש לבצע מידי יום על מנת "לעשות מגדר". עם זאת, נראה כי הן מבינות אינטואיטיבית כי, כפי שטוענת באטלר, לא ניתן להוציא את הסובייקט ממערך הכוח הקיים ומרשת המובנות החברתית הקיימת. על כן, הן אינן הופכות לתופעה מגדרית בלתי קריאה אלא משחקות בתוך כללי המשחק המקובלים של נשיות וגבריות אך עם האינטרפרטציה שלהן לכך - הכדורסלנית.

מדוע דווקא בספורט? האין השינוי הזה יכול לקרות לכל נערה שמבצעת פעילות "גברית", כגון נגינה על גיטרה או תופים? ייתכן שגם בקרב נגניות הגיטרה בס, כלי הנתפס כגברי, ישנן תפיסות מגדר שונות. אולם, טענתי היא כי הגורם הפיזי הוא המרכזי בעיצוב חווית הגוף והנשיות של השחקניות. ראשית, כפי שיאנג טוענת, החוויה הגופנית היא מקור ידע שעולה באמינותו על ידע ממקור שני (Young, 1990:12). במילים אחרות, הגוף שלנו הוא הדרך המרכזית בה אנו חוות את העולם, מעבדות רגשות וחוויות שונות. בעולם פטריארכלי בו גוף האישה מוכפף לנורמות מישטור חמורות ביותר, השימוש בגוף באופן המתנגד לנורמות אלה הוא משמעותי ביותר. ניתן לומר כי שחקניות הכדורסל אשר מתנסות בפעילות גופנית הנתפסת כגברית ושייכת למגדר הגברי מתנגדות לדיכוי הפטריארכלי של גופן. הן לומדות את גבולות הגוף שלהן, מה גופן מסוגל לבצע, והביטחון העצמי שלהן עולה. יתר על כן, השחקניות לכל אורך הראיונות העניקו לחוויה הגופנית שלהן בכדורסל יותר חשיבות/ערך מאשר לחוויות מחוץ לכדורסל, כמו פעילות בצופים. חווית הגוף שלהן כאשר הן רשאיות

לצעוק, להיות אסרטיביות, לדחוף, להשתמש במרחב ובכוח היא משמעותית יותר מאשר החוויה הגופנית שלהן מחוץ למגרש. "בחיים האמיתיים" השחקניות חשות כי עליהן לעטות מסיכה, ללבוש גינונים מזויפים על מנת להתאים לנורמה. באותה נשימה הן מצינות כי הן אוהבות את שתי החוויות הללו, אך בהחלט מייחסות ערך רב יותר לחוויה הכדורסלנית.

שנית, יאנג ממקמת את הסובייקטיביות בגוף ולא רק באינטלקט, לכן השימוש בגוף הוא משמעותי כל כך. ברטקי מחזקת את טענתה של יאנג מזווית מעט שונה. לטענתה של ברטקי, מכיוון שהנשיות מוטבעת בגוף באמצעות סט של פרקטיקות שעלינו לבצע על מנת להיות נשיות, ההתנגדות הגופנית היא כה משמעותית. במילים אחרות, כאשר האמצעים המרכזיים לשימור ושעתוק הנשיות ההגמונית הם גופניים, כך גם ההתנגדות לתכתיבים אלה צריכה להיות גופנית. אם שחקניות הכדורסל היו קבוצה הנפגשת חמש פעמים בשבוע לסרוג בצוותא האפקט היה שונה, כיוון שלחוויה הגופנית המתנגדת לתכתיבי המגדר יש מקום משמעותי בעיצוב חווית הגוף והנשיות שלהן.

שלישית, נוסף על דירוג החוויה הכדורסלנית גבוה יותר בהיררכיית החשיבויות, השחקניות הדגישו בהזדמנויות רבות כי הכלים שהן רוכשות "דרך הרגליים", מקנים להן ביטחון וניסיון רב גם בתחומים השייכים לזירה שמחוץ לכדורסל. מעניין לראות כי הן הדגישו שתי נקודות בנושא זה. הראשונה היא שהשיעור נלמד דרך הרגליים, באמצעות הגוף והאתגרים שהגוף התגבר עליהם. במילים אחרות, הישגים אשר מושגים באמצעות הגוף הפיזי הם בעלי משמעות גדולה יותר, ועושה רושם כי הם מטביעים חותם עמוק יותר בשחקניות (Young, 1980). נקודה שניה שהן הקפידו לציין היא החשיבות של הקבוצה התומכת אשר מהווה "גב" ובהשלמה, האפשרות להתחרות מול חברותיהן לקבוצה. נקודה זו מורכבת משני היבטים אשר תחילה נראו לי מנוגדים: הקבוצה (ביחד) והתחרות (לחוד). מצד אחד, קבוצת השוות אשר מעניקה להן תמיכה, מהווה בית חם ורשת ביטחון. מצד שני, ניתנת להן האפשרות להתחרות גופנית ומנטאלית מול חברותיהן, וכך לראות שיקוף של עצמן. שני המצבים הללו

אינם מתאפשרים לשחקניות באופן רגיל בחיי היומיום בחברה הפטריארכלית. מחוץ לכדורסל, חבורת בנות יחד נתפסת באופן שלילי, כנושאת פוטנציאל מייד לריבים, "קרבת חתולות". כפי שמראה גיליגן בספרה, ילדות בניגוד לילדים משנות את חוקי המשחק או את המשחק עצמו בכל פעם שמתגלע ויכוח או קונפליקט, ואינן מתמידות בתחרות. בנוסף, ילדות משחקות בקבוצות הרבה יותר קטנות, בבית, בצורה שקטה (Gilligan, 1982: 11). אינני ממעיטה בערכן של יכולות כאלה, אולם בכדורסל השחקניות זוכות להתגבר על אתגרים שונים אשר מקנים להן כלים חשובים ביותר לחיים בחברה המודרנית כיום: ערכים ויכולות כגון תחרותיות, הישגיות, מאבק, משמעת עצמית ועוד. כלים אלה מושגים בזירת הכדורסל, באמצעות הגוף, באופן שמטביע חותמו בשחקניות. לסיכום נקודה חשובה זאת, זירת הכדורסל מעמידה את השחקניות בפני אתגרים שסביר להניח שלא היו נתקלות בהם במקומות אחרים. חוויית הגוף, הקבוצתיות והתחרותיות מעניקה להן יתרון על פני נערות אחרות בגילן, הן מפני שהן נתקלות באתגרים כאלה והן מפני שעליהן לרכוש את הכלים החשובים להתמודדות זאת (Young, 1980).

זירת הכדורסל מעניקה לשחקניות מרחב פעולה בו הן יכולות להפעיל את גופן באופן המערער את מערך הכוח המגדרי הקיים ולהתנגד לדיכוי הפטריארכלי המופעל על גוף האישה (Caudwell, 2007). בזירה זו הן מרגישות חופשיות, אמיתיות, בעלות קול ועוצמה. בזירה שמחוץ לכדורסל ההתנהגויות הללו אינן מקובלות, השחקניות לא מקבלות לגיטימציה חברתית לזהות שלהן ולכן עליהן לבצע התאמות מגדריות מסוימות. מחוץ לכדורסל לפתע לא לגיטימי לדבר בקול רם, להנהיג, להיות אסרטיבית, בעוד שבכדורסל תכונות אלו מעניקות להן יתרון (Young, 1980). במעבר שבין מרחב הכדורסל למרחב שמחוץ לכדורסל הן מבצעות משא ומתן על זהותן - על אילו מהדברים הן מוכנות לוותר, על מה אינן מוכנות לוותר, אילו דברים הן מוכנות להשעות ועוד. בדומה לטענתה של באטלר כי אין אפשרות לצאת מהמבנה הקיים מבלי לאבד את המובנות החברתית והסובייקטיביות של הפרט, כך

השחקניות מבינות כי אין באפשרותן להמציא עולם אוטופי אחר ועליהן להתאים את עצמן. באמצעות ציטוט שונה של הנורמות המגדריות השחקניות יוצרות קטגוריה שלישית - כדורסלנית. קטגוריה זו היא התוצר של אימוץ נורמות מגדריות גבריות ונשיות לתוך זהות מאתגרת אחת. הביצועיות המגדרית, כפי שמתארת אותה באטלר, מעניקה לשחקניות את המפתחות לכינון זהות מאתגרת ועצמאית (Butler, 1990).

השחקניות מצליחות בתבונה רבה לכונן סובייקטיביות אשר מכילה את כל העולמות במחיר חברתי שהוא מתקבל על הדעת מבחינתן. הכדורסלנית היא יצירה המצליחה לערער את ההבניות החברתיות באשר לנשיות, גבריות, מיניות וגוף.

הנושא שבמרכז מחקר זה מהווה סוגיה בוערת בעולם כדורסל הנשים הישראלי. הדיון סביב נשיות, גבריות ומיניות עובר כחוט השני במהלך חייהם של שחקניות הכדורסל, המאמנים והמאמנות, מנהלי הקבוצות, ההורים, קברניטי ענף הכדורסל והתקשורת. הדוגמאות לכך רבות, החל משחקנית הכדורסל שצריכה מגיל 12 לענות על השאלה האם היא לסבית, דרך ההורים שחוששים לשלוח את הילדות למחנות אימונים עם לינה. העיסוק ממשיך בתקשורת שמרבה לדון בנשיות של השחקניות המצליחות במקום ביכולתן המקצועית. בסופו של דבר הדיון סביב נשיות, גבריות ומיניות מכתוב מדיניות אצל גורמים רבים. בארץ ובחו"ל, השאלה האם שחקנית היא נשית או גברית היא למעשה שאלה האם היא לסבית או לא (Hall, 2002). קולג'ים בארה"ב מפעילים לחץ כבד על שחקניות לצאת מהארון שמא הדבר יפגע בהליך גיוס שחקניות חדשות. העיסוק האובססיבי בגבולות המגדר והמיניות של השחקניות נגוע בלסבופוביה בומיזוגיניה ומשפיע רבות על השחקניות במיוחד בגיל ההתבגרות הרגיש. לפני מספר שנים, אחד המנהלים המקצועיים של קבוצת כדורסל מאוד מצליחה אמר לי בגאווה כי מהמועדון שלו אף פעם לא יצאו לסביות. הוא הרחיב וסיפר שבנסיעה לחו"ל כאשר גילה על מערכת יחסים הנרקמת בין שתי שחקניות הקבוצה הוא זימן שיחה קבוצתית שבה נזף בשחקניות וחזר על המסר- כאן לא יהיו לסביות. הדיון הפוגעני הזה מתקיים כך מתוך חוסר

הבנה של הגורמים השונים את חווית החיים של השחקניות והמקום של הכדורסל בחייהן ובזהותן. אחת המטרות של עבודת תזה היא לנסות לסדוק את התפיסה הרווחת מדיי הזאת. אינני סבורה שאוכל לשנות את הלסבופוביה בחברה הישראלית או הבהלה מפני לסביות. אולם, ברצוני להציע זווית נוספת להביט בה על אותה "תופעה מאיימת". עמית, השחקנית שהכי פחדה מהתדמית הלסבית ניסחה את זה בצורה הטובה ביותר: " **והיו קטעים שפשוט התנשקנו אחת עם השנייה. לא היה לנו איכפת כי אנחנו יודעות שזה לא אנחנו. אבל הנה מהבחינה הזאת אין בעיה להתנשק עם בת. כאילו, פיתחנו עוד סוג של תמיכה.**"

עמית בעצם מספרת את הסיפור שהגורמים השונים לא משכילים לקרוא. הנערות המתבגרות מתורגלות מגיל מאד צעיר להתנגד במידה מסוימת לתבנית המגדר החברתית. כשהן מגיעות לגיל ההתבגרות הן לא חדלות מכך. תהליך זה אינו מתרחש במודע או באופן מכוון, אולם המרחב שבו הן פועלות והכוחות שפועלים בסביבתן מייצרים תוצאים שונים ולא צפויים (Markula). כך למשל, עמית יכולה לבטא לסבופוביה מופנמת וחרונות באותה נשימה. להיות שחקנית כדורסל משמע להחזיק בזהות קונפליקטואלית שדורשת תהליך מתמיד של משא ומתן, וחלק מאותו משא ומתן מתבטא ברצף הלסבי. שאלת המיניות הלסבית אשר מסעירה את הענף נפתרת מאוד בקלות מבחינתן של השחקניות. הן לא תופסות את זה כדבר מאיים או קבוע, אלא כמשהו שאפשר לעשות ואפשר לא לעשות. מבחינתן קיים רצף של מיניות ומגדר עליו הן נעות בהתאם לסיטואציה, למחיר עליהן לשלם ולמידת הנוחות שלהן. לכל אורך הדרך, יש להן את האחוזה הנשית החסרה כל כך במרחבים אחרים, אשר מעניקה להן תמיכה מגוונת, החל ממילות עידוד, חיבוק חם, הבנה אמיתית וכנה של ההתמודדות אחת של השנייה, ולעיתים גם אינטימיות מינית. בדומה לדה-קונסטרוקציה שמבצעת ריצ' במושג 'לסבית', כך אבקש להבין את השחקניות כמצויות על

הרצף הלסבי ולא כבעלות נטייה מינית בעלת קונטציות שליליות (ריצ':1980). אילו יבינו זאת
המאמנים, ההורים, קברניטי הענף, אולי הם לא יהיו מבוהלים כל כך.

ביבליוגרפיה

- באטלר, ג'. (2001). צרות של מגדר. מכאן(2), 202-219.
- גירץ, ק'. (1990). פרשנות של תרבויות. ירושלים: כתר.
- גלילי, י', לידור, ר' ובן פורת, א'. (2009). במגרש המשחקים: ספורט וחברה בתחילת האלף השלישית. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- דה בובואר, ס'. (1949). המין השני: כרך ראשון העובדות והמיתוסים. תל אביב: בבל.
- זיו, ע' וגרוס, א'. (2003). בין תיאוריה לפוליטיקה: לימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית. (י' קדר, ע' זיו וא' קנר, עורכים) סידרת מגדרים.
- כהן-שבוט, ש'. (2008). הגוף הגרוטסקי: עיון פילוסופי בבחטין, מרלו פונטי ואחרים. תל אביב: רסלינג.
- לויצקי, נ'. (2010). תהליך בניית תיאוריה על סמך מחקר נרטיבי. ב- ל' קסן ומ' קרומר-נבו (עורכים), שיטות לניתוח נתונים איכותניים (עמ' 413-383). באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון.
- נבו, ע'. (2005). ספורט ופוליטיקה בבריטניה, ארה"ב וישראל: מחקר משווה בהתפתחותה של תרבות פוליטית דמוקרטית.
- קליין, נ'. (2002). בלי לוגו. תל אביב: בבל.
- ריץ, א'. (1980). הטרוסקסואליות כפוייה והקיום הלסבי. (י' קידר, ע' זיו וא' קנר, עורכים) תל אביב: מגדרים, הקיבוץ המאוחד.

- Ann Hall, M'. (2007). Feminist Activism In Sport. (A' Tomlinson, editor) *The Sport Studies Reader*, 343-350.
- Bartky, S' L'. (2010). Foucault, Femininity and the Modernization of Patriarchal Power. In R' Weitz (editor), *The Politics of Women's Bodies*. Oxford University.
- Butler, J'. (1989). Gendering the Body: Beauvoir's Philosophical Contribution. In A' Garry, & M' Pearsall (editors), *Women Knowledge and Reality: Explorations in Feminist Philosophy* (253-262 p). Boston: Unwin Hyman.
- Butler, J'. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.
- Cahn, S' K'. (1994). *Coming On Strong: Gender and Sexuality in Twentieth Century Women's Sport*. Harvard University Press.
- Carr, C' L'. (April 2007). Where Have All The Tomboys Gone? Women's Accounts of Gender in Adolescence. *Sex Roles*(56), 439-448.
- Caudwell, J'. (2007). Sex and Politics- Sites of Resistance in Women's football. (A' Tomlinson, editor) *THE SPORT STUDIES READER*, 356-359.
- Dworkin, S' L', & Messner, M' A'. (2002). Just do...what? Sport, bodies gender. In S' Scarton, & A' Flintoff (editors), *Gender and Sport: A reader*. LONDON: Routledge.
- Gilligan, C'. (1982). *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Harvard Press University.
- Griffin, P'. (1998). *Strong Women Deep Closets: Lesbians and Homophobia in Sport*. Human Kinetics.

- Guttmann, A'. (1978). *From Ritual to Record: The Nature of Modern Sports*. New York: Columbia University Press.
- Hall, M' A'. (2002). The Discourse of Gender and Sport: From Femininity to Feminism. (S' Scarton, & A' Flintoff, editors) *Gender and Sport: A Reader*, 6-16.
- Markula, P', & Pringle, R'. (2006). *Foucault, Sport and Exercise*. New York: Routledge.
- Martin, K'. (2010). Becoming A Gendered Body. In R' Weitz (editor), *The Politics of Women's Body* (219-239 p). Oxford University Press.
- Russell, K'. (2007). Queers, Even in Netball? In C' C' Aitchison (editor), *Sport and Gender Identities: Masculinities, Femininities and Sexualities* (106-120 p). Routledge Critical Studies in Sports.
- Scarton, S'. (2007). Boys Muscle in Where Angels Fear to Tread. (A' Tomlinson, editor) *The Sport Studies Reader*, 339-343.
- Young, I' M'. (1980). Throwing Like a Girl: A Phenomenology of Feminine Body Comportment Motility and Spatiality . *Human Studies*, 137-156.

Ben-Gurion University of the Negev
The Faculty of Humanities and Social Sciences
Department of Politics and Government

Female Basketball Players in Israel-
Identity & Subversion

Thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the Master of
Arts degree (M.A)

Michal Engel

Under the supervision of: Dr. Catherine Rottenberg

Dr. Amalia Ziv

Signature of student: _____ Date: _____

Signature of supervisor: _____ Date: _____

Signature of chairperson Of the committee of graduate studies:

_____ Date: _____

October 2015

Ben-Gurion University of the Negev

The Faculty of Humanities and Social Sciences

Department of Politics and Government

Female Basketball Players in Israel-

Identity & Subversion

Thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the Master of
Arts degree (M.A)

Michal Engel

Under the supervision of: Dr. Catherine Rottenberg

Dr. Amalia Ziv

October 2015